

UNITÁRIUS ÉLET

XXXI. ÉVFOLYAM, 1. SZÁM

1977. JANUÁR—MÁRCIUS

AZ ÉLET ÖRÖKKÉVALÓ

Lukács 24,5.

Kezdet és Vég! Honnan jöttünk és hová megyünk? Titokzatos, rejtélyes kérdések, melyekre a huszadik század nagykészségű tudósai sem tudnak teljes bizonyosságú érvekkel kielégítő feleletet adni. Élet és halál! Valóság és megsemmisülés! Van-e áthidaló, kibékítő gondolat, mely e kettőt elválasztó, szédítően mély szakadékot összekötné?

A húsvét öröme a halhatatlanságot hirdeti. A Názáreti Jézus, kit megfeszítettek, feltámadott: sírját üresen találták. Kétkedő megrendüléssel gondolunk az első húsvét csodás eseményére. Emberek vagyunk, és a halál mindnyájunknak közös sorsa. Elünk-e hát, ha egyszer meghaltunk? Feltámadott-e valóban Jézus? Kétségeink között kézzelfogható bizonyosságokat keresünk. A tudomány megállapítása szerint a halál végenyészet. Az universonak, a világmindenségnek Isten rendelte, örök és változatlan törvénye ez, hogy a sírból még nem jött vissza senki. Feltehető, hogy mások lettek volna ezek a vaskövetkezésszerű törvények kétezer évvel ezelőtt? Avagy talán az akkor élő emberek rendelkeztek hiányos ismeretekkel?

Nem, keresztény testvéreim! Aki a világmindenség törvényeit ismeri, tudja, hogy a halál nem az elmúlást, ellenkezőleg egy új élet kezdetét jelenti. Gondoljunk csak az elvetett magra, mely megrohad előbb földi sírjában, hogy azután diadalmas, új életre serkenjen! Az életnek isteni szent törvénye: hogy „Semmi meg nem hal, minden csak változik egy örök létben át”.

... És, ha elolvassuk az Írást, az evangéliumok csodás történeteit, melyek elmondják a nagy eseményt, rádöbbenünk, hogy azok a kétezer év előtt élő egyszerű emberek, milyen bizonyossággal megértették az élet örökkévalóságának törvényét. Kétkedhetik-e bárki is abban, hogy ők lelki élményükben valóban látták a Mestert halála után is? Hangját hallották a szellő susogásában, gondolatait hordozták élő lelkiismeretükben. Öröm, diadalmálmor töltötte be szívüket, hogy bár megölte Őt az emberi gonoszság, csúfosan keresztre feszítette a hatalmi vakság: Ő azért velük maradt! Új életre támadt cselekedeteikben, munkájukban. Őt hirdetni, az ő tanításait másokkal is megismertetni: ezért éltek ők, és Ő bennük. Meghalhat-e

hát valaki, kinek magasztos lény, tanai új egyéniségeket formálnak eszméi jegyében? Nem! Bizonytal nem! Így gondolták, így hitték ők is: a tanítványok! Hitüket bátran tovább adták, míg végre a hit testet öltött, a szent képzelet valóra vált.

Közel kétezer éve ünnepli a keresztény világ a feltámadás ünnepét, s hányan vannak, akik még mindig a Názáreti Jézus testét keresik! Holtak között az élőt! Az örökké élő Jézusnak tanításai, cselekedetei, halála és feltámadása maga a keresztény ember. Lényegét, egyéniségét, jelenét és jövőjét Ő építi minden igaz keresztény embernek. Példájával megtanított, hogy a lélek halhatatlan, és amikor a test visszatér eredeti poralakjába — tovább folytatja szabadon isteni elhívását...

Ezért a mi küzdésünk itt, e földi téren, nem hiábavaló, Unitárius Testvéreim! Küzdelmeinknek a tökéletesedés után nem a büntetés vagy jutalmazás méltatlan érzete a mozgató rugója. Vágyunk, törekszünk, hogy tökéletesebb életet éljünk a látszólagos elmúlás után, hogy így közelebb juthassunk Hozzá, ki maga az örök tökéletesség, a végtelen Élet.

A kételkedés gyöngye pillanataiban gondolatok arra, hogy az élet olyan, mint a nagy Óceán kiálló földrészeivel, számtalan sok szigetvilágával. Mi a kiálló részeket, szigeteket ismerjük csupán. A vizek végtelen mélységei, melyek pedig a vízből kiálló, előttünk ismert részeket egymással összekötik, előttünk rejtve vannak. Eppen így vannak az életnek olyan rejtett jelenségei, melyek összeköttetésben állnak ugyan az általunk már ismert tényekkel, csak-hogy mi azokra még nem jöttünk rá. De azért senki sem mondhatja, hogy azok ne léteznének. Az ismeretlenséget vagy tudatlanságunkat azonosíthatjuk-e a nemlétezéssel?

Oszoljon hát a kétség homálya szívetekről, Testvéreim! Igaz örömmel, benső meggyőződéssel valljuk a húsvéti nagy igazságot: a halál nem végenyészet, hanem változás csupán, teremtési eszköz, mely a fejlődés menetét viszi szüntelenül előre. A feltámadás egy új, tökéletesebb élet. Ő, a Názáreti Mester, nem halt meg, feltámadott, mert nincs halál, nincs megsemmisülés: az élet végtelen, a változás örök.

Az Unitárius Élet 1950. évi áprilisi számából

Györfi István

Zsinati főtanácsi ülésünk időpontja: 1977. szeptember 17—18.

A Magyarországi Unitárius Egyház Képviselő Tanácsa 1977. január 28-án BARTÓK BÉLA főgondnok elnöklete alatt tartott ülésén az elmúlt félévben felmerült problémákat tárgyalta meg és hozott érdemi határozatokat. A tárgysorozatból kiemelkedik az a határozat, hogy a Zsinati Főtanácsi ülést 1977. szeptember 17—18. napjaira — szombat—vasárnap — Budapestre, a Nagy Ignác utcai templomba összehívja. E gyűlés fő feladata a hatéves ciklus lejártával esedékes választások meg-
ejlése.

Egyházi Törvényünk előírja, hogy püspökké és főgondnokra csak azok közül a személyek közül választhat a zsinat, akiknek megválasztásához az 1/1971. sz. Al-

lami Egyházügyi Hivatal rendelkezése alapján az előzetes hozzájárulást az Állami Egyházügyi Hivatal elnöke megadta.

AZ EGYHÁZI KÉPVISELŐ TANÁCS, említett napon BAJOR János egyházi főjegyző és dr. GYARMATHY László főgondnokhelyettes elnöklete alatt tartott ülésén egyhangúsággal, ellenszavazat és tartózkodás nélkül határozott, hogy kéri az Állami Egyházügyi Hivatal elnökét, MIKLÓS IMRE államtitkárt, hogy járuljon hozzá a jelöltek újraválasztásához. Az említett döntést BENCZE Márton előadó-titkár az Állami Egyházügyi Hivatal elnökéhez felterjesztette.

Dr. Kovács Lajos püspök, az IARF elnökének üzenete 1977. nemzetközi vasárnapján

A mi 76 éves szövetségünknek első neve ez volt: „Az unitárius és más liberális gondolkodók és dolgozók tanácsa.” Azért alapították, hogy „kapcsolatba kerüljenek azokkal, akik minden országban azon igyekeznek, hogy egyesítsék a tiszta vallást a teljes szabadsággal és megerősítsék a testvériséget és együttműködést”.

Szövetségünk 1900 óta változásokon ment át, és ennek eredményeképpen a nevét is többször megváltoztatta.

Nagyszerű korszaka az első világháborúig tartott. A Bostonban 1907-ben, Berlinben 1910-ben és Párizsban 1913-ban megtartott kongresszusok kiváló alkalmak voltak a liberális kereszténység számára. Charles Wendte amerikai lelkész, a szervezet titkára, a párizsi kongresszuson tartott beszámolójában nagy megelégedéssel mondhatta, hogy az idő és a körülmények minden szempontból kedvezőek a liberális keresztény gondolkodásnak.

Ezután, mint ahogyan azt mindannyian tudjuk, a mozgalom erős hanyatlása következett be.

A második világháború utáni újraszervezéssel munkája szélesebb körűvé vált. Fejlődésének jelenlegi stádiumában nem csupán a liberálisan gondolkozó keresztény egyházak és egyének szervezete többé. A neve ma: „A vallási szabadság nemzetközi szövetsége.”

Amit dr. Max Knapp (USA), a szervezet egykori titkára mondott a londoni kongresszuson 1966-ban, még ma is fennáll: „Dacára a sok nehézségnek és bizonytalanságnak, a vallásos liberalizmus közössége létezik, bár sohasem valósultak meg teljesen az alapítók és utódaiknak álmái. Az őszinte, liberális, vallásos ember, szellemi rokonságot és transzcendentális célokat keres, ami több mint lokális, több mint felekezeti, több mint nemzeti. Ha nem lenne az IARF, úgy meg kellene alapítani, mert tagságának határozott a lojalitása a nemzetközi közösség ideáljához, és ahhoz a reménységhez, hogy nagyobb jelentőségűvé fog kialakulni.”

A múlt év legfontosabb történelmi eseménye az IARF japáni konferenciája volt. Egy „új út volt a megértéshez, siker, ami felülmúlta a legnagyobb várakozásokat is, olyan élmény, ami egy életben csak egyszer fordul elő”. A találkozón kitűnt, hogy hidak léteznek a keleti áhitatosság és a nyugati vallásosság között. Az amerikai unitárius univerzalisták Kalifor-

niában, június végén tartott kelet–nyugati IARF-találkozója is nagy siker volt.

A szövetség elnökeként meglátogattam a múlt évben különböző tagcsoportokat Hollandiában és Észak-Irországban, részt vettem az angol unitáriusok Edinburghban tartott közgyűlésén; júniusban szívesen látott vendége voltam az Egyesült Államok unitárius és univerzalista egyházának, meglátogattam a központot Bostonban, New Yorkban és Chicagóban több gyülekezetet.

Ebben az évben különböző regionális konferenciákat és bizottsági gyűléseket fogunk tartani, amelyeknek célja a három évenként tartandó IARF-kongresszus előkészítése, amely Oxfordban lesz 1978 augusztusában.

Az április 15. és május 13. közötti időre dr. Robert N. West, az amerikai unitárius univerzalista egyház elnöke, nagyszerű programot állított össze számomra, hogy látogassunk meg együtt több nagy várost az Egyesült Államokban, ami lehetővé tenné számomra, hogy beszélhessek a gyülekezetek tagjaival, mint az IARF elnöke és mint a Romániai Unitárius Egyház püspöke.

Továbbá július 21–23. között egy regionális IARF teológiai konferenciát készítünk elő Kelet-Európa részére Kolozsváron, Romániában, amelyen a nyugati világ gyülekezeteinek képviselői is részt fognak venni.

A mi feladatunk nemes. Ahogyan az IARF előző elnöke dr. Dana McLean Greeley (USA) mondta: „A vallás a megújulást szolgálja... meg kell mutatni az utat egy új korszakhoz, és feladata, hogy békét és testvériséget követeljen... A liberális vallásnak különösen ebben az irányban kell haladnia. Feladatunk az kell és kellene, hogy legyen, hogy mindenkit szeressünk... még akkor is, ha gyűlöljük a bűnt és az erőszakot.”

A nemzetközi vasárnap egy olyan alkalom, amikor gondolnunk kell Szövetségünk gazdag programjára, és hogy ebben az évben is mindent elkövessünk, ami erőnkől telik, hogy elősegítsük a nemzetek közötti megértés szellemét, „a megbékélés hatalmas feladata az, hogy a fegyvereket ekevassal helyettesítsük, hogy a gonoszt a jóval legyőzzük, és hogy a jóakarát áraszsa el a földet, ahogy a víz a tengert”.

„A mi igánk könnyű, és a mi terhünk gyönyörűség.”

AZ ORSZÁGOS BÉKETANÁCS ÜLÉSE

Az Országos Béketanács január 28-án a Parlamentben tartott ülésén tudomásul vette az 1976. évi munkáról szóló beszámolót, mely hangsúlyozta, hogy az 1976. októberében, Budapesten tartott Fejlődési Világkonferencia a nemzetközi és a magyar békemozgalom kiemelkedő eseménye volt. A beszámoló megállapította, hogy: „A magyarországi egyházak, a korábban kialakult gyakorlat szerint kapcsolódtak be az Országos Béketanács éves munkaprogramja célkitűzéseinek megvalósításába. Az egyházak vezetői és papjai, a hívők mind szélesebb körben vesznek részt a békéért folytatott küzdelemben. Az egyházi vezetők törekedtek arra, hogy a fiatal papokat is fokozottabban bevonják a békemunkába. A nemzetközi tanácskozáson részt vevő magyar egyházi személyiségek aktív közreműködése fokozott figyelmet, elismerést váltott ki.”

Sebestyén Nándorné főtitkár vázolta az 1977-ik esztendő fontosabb feladatait. Ezek közül kiemeljük a Béke és Barátság hónap célkitűzéseit közül a május 4-én

a Parlamentben tartandó megnyitóülést, továbbá a következőket:

Az Országos Béketanács szeptemberben Országos Békekonferenciát hív össze a nemzetközi békemozgalom időszerű kérdéseinek megvitatására. Októberben ünnepi ülésen emlékezik meg a Nagy Októberi Szocialista Forradalom 60. évfordulójáról. Végül támogatja a Békevilágtanács által javasolt kulturális évfordulókról való megemlékezéseket, köztük novemberben Ady Endre születésének 100-ik évfordulóját.

Az Országos Béketanács részletesen kidolgozott munkaprogramját a hazai egyházak is támogatják, akiknek nevében a januári ülésen dr. Cserhádi József pécsi megyepüspök szólalt fel.

Az Országos Béketanács munkáját támogatva, Helsinki szellemében készülődünk az ősszel Belgrádban tartandó beszámolóra, mely reményünk szerint előre lépést jelent a béke útján.

„Új típusú kapcsolatok”

MIKLÓS IMRE ÁLLAMTITKÁR CIKKE

Érdeklődő örömmel olvastuk Miklós Imre államtitkár, az Állami Egyházügyi Hivatal elnökének elemző cikkét a *Világosság* c. folyóirat januári számában. Államunk és egyházaink viszonyának alakulásával foglalkozik, és azt hiszem, nem lesz érdektelen fontosabb pontjaival hűveinket is megismertetni.

„Közismert — mondja a szerző —, hogy napjainkban két világnézet gyakorolja a legkiterjedtebb hatást a széles tömegekre világszerte: a marxizmus—leninizmus és a különböző vallások.” E tény szükségessé teszi viszonyuk figyelmes vizsgálatát és az adódó együttműködés gyakorlati lehetőségeit. A gyakorlati lehetőségek vizsgálatakor — folytatja — „... be kell látnunk, hogy az alapvető világnézeti ellentétek kizárják a filozófiai konvergencia lehetőségét. A kommunisták nem mondanak le tudományos világnézetük terjesztéséről, de azt sem kívánják, hogy a keresztények ne gyakorolják vallásukat. Viszont a gyakorlati összefogás a sürgető életkérdésekben parancsoló szükségszerűség...” Két veszélye volt és van e gyakorlati összefogásnak: ... „Egyrészt látnunk kell, hogy a vallásos hitet politikai eszközként igyekeznek felhasználni a szocializmus és haladás ellenségei; a marxistáknak, szocialistáknak viszont szüntelenül tudatosítaniuk kell, hogy az ideológiai különbségek, ellentétek adminisztratív és politikai-hatalmi eszközökkel sohasem oldhatók meg.” Ezek a reális tapasztalatokból kiérlelt axiómák teremtik meg alapját az új típusú kapcsolatoknak.

Ezután rátér az elnök a Magyar Népköztársaságban élő egyházak helyzetére. Elmondja, hogy két alapvető jogi dokumentumra épül fel Magyarországon az egyház és az állam kapcsolata. Az egyik a Magyar Népköztársaság Alkotmánya, amely különválasztja az egyházat az államtól, és biztosítja az állampolgárok lelkiismereti szabadságát és a vallás szabad gyakorlásának a jogát. A másik jogi dokumentum az állam és az egyes egyházak között létrejött egyezmények (1948 és 1950 között), amelyek meghatározzák azokat az elveket és kereteket, amelyek az állam és az egyházak közötti kapcsolatok rendezett voltát biztosítják. Az 1951. évi I. törvény alapján létrehozta Népköztársaságunk az Állami Egyházügyi Hivatalt, amely intézményesített biztosítéka a két jogi dokumentumban lefektetett elvek megvalósításának. Így alakultak ki az új típusú kapcsolat lehetőségei az állam és az egyházak között, egy olyan kapcsolaté, amely szem előtt tartja, „... hogy a fő választóvonal a szocializmus építése során nem a hívők és nem hívők között, hanem a szocializmus hívei és ellenségei között húzódik.” Miklós Imre tömör áttekintést ad ezután az egyház és állam kapcsolatának fejlődéséről, majd a mai helyzet felvázolására tér át, amelyet így jellemez: „Szocialista társadalmunk fejlődése és erősödése, kormányunk következetes politikája lehetővé tette és elősegítette, hogy az egyházak a Magyar Népköztársaságban megtalálják helyüket.” „... Ma a helyzet konszolidált és kiegyensúlyozott... A Hazafias Népfront keretében az egyházi vezetők, lelkészek és a hívő egyének is lehetőséget kapnak az aktív politikai és közéleti tevékeny-

ségre, a társadalmi kérdések megvitatására.” „... Számos olyan területe van életünknek, ahol az egyházak pozitív szerepet játszhatnak a szocialista társadalomban is: így a béke védelmében, a szocialista tartalmú nemzeti egység ápolásában és erősítésében, amelyhez különösen hozzátartozik a bizalom légkörének kialakítása, a társadalmi és személyi tulajdon védelmében, a humanizmus eszméinek terjesztésében, a nép szeretetében, a munkában való helytállásra buzdításban, a bűnözés elleni harcban, a nemzet haladó hagyományainak és kulturális értékeinek ápolásában (pl. a műemlékek védelmében, az egyházi tudományos gyűjtemények gondozásában, a történelmi kutatásokban).” Beszél a továbbiak során a magyarországi egyházak nemzetközi tevékenységéről általában a helsinki dokumentumok helyes értelmezését illetően. Végül megállapítja azt is, hogy „Államunk természetesen tartja, hogy a szabad vallásgyakorlás nem korlátozódik a liturgikus cselekményekben való részvételre. Az egyházakkal kötött egyezmények többek között meghatározzák azokat a kereteket, amelyekben belül az egyházak az ifjúság körében tevékenykedhetnek. Az általános iskolákban és gimnáziumokban fakultatív alapon hitoktatás folyik. Ezenkívül a templomokban katekézist, szentírásmagyarázatot, bibliaórát, gyermek-istentiszteleteket tarthatnak, és tanfolyam keretében előkészíthetik az első áldozásra, bérnálásra, konfirmációra jelentkezőket, valamint a jegyeseket. Az egyházak sajtója, könyvkiadása, a biztosított teológusképzés, az egyházi középiskolában folyó oktató-nevelő munka az egyházak sokféle tevékenységéről tanúskodik.” A múlt és jelen taglalása után a jövő felé is vet egy pillantást az Egyházügyi Hivatal elnöke: „Az eredményeket véleményünk szerint nem azáltal lehet megszilárdítani, hogy csupán ragaszkodunk hozzájuk, hanem azzal, hogy az elért eredményekre támaszkodva, új célokat tűzzünk a nemzeti és nemzetközi összefogás elé, amelyek szilárdítják az eddigi eredményeket, és tartalmat adnak újabb összefogáshoz.”

Eddig az idézetek, és én azt hiszem, ennél többet nekünk sem kell mondanunk. Az első időszak bizonytalanok rendeződése után Unitárius Egyházunk is megtalálta helyét társadalmunkban. Egyházunk tagjai tehetségük szerinti aktivitással vettek részt szocialista társadalmunk építésében. A béke biztosításának egyértelmű az igénye unitárius híveink életében, dolgozának érte itthon, vagy nyilatkozzanak meg külföldön. Megtanultuk azt is, hogy bár hitelveink a világon szerteszét élő valamennyi unitáriussal összekapcsolnak, feltétlenül igényeljük gyakorlati erkölcsi normáinkban az igazságosabb és magasabb rendű társadalom kiépítését, és ide tartozunk ehhez a földhöz, ehhez az életformához, ehhez a világhoz. Kulturális értékeink megbecsülésében pedig őszinte örömmel és boldogsággal veszünk részt. Azt hiszem, az egyházak csak hálásak lehetnek Miklós Imre egyértelmű, tiszta, elemző beszédért.

Szász János

Dr. Kovács Lajos püspök látogatása

Dr. Kovács Lajos, a Romániai Unitárius Egyház püspöke tavaly november második felében hivatalos látogatást tett Budapesten felesége társaságában. Korai lapzártánk miatt múlt számunkban ezzel kapcsolatos szolgálatairól csak most számolhatunk be. Megérkezésekor a pályaudvaron a püspök és dr. Gyarmathy László főgondnokhelyettes fogadta.

Nov 13-án délután részt vett a budapesti gyülekezet Nagy Ignác utcai összejövetelén, ahol felszólalt, és külön köszöntötte, mint egykori székykeresztúri vendiák, a gyülekezeti összejövetelen jelenlévő, Magyarországon élő keresztúri vendiákokat.

Dr. Kovács Lajos püspök a püspök és főgondnok kíséretében látogatást tett Szamosközi István Duna-

melléki református püspöknél, a Zsinat alelnökénél, D. Káldy Zoltán evangélikus országos elnök-püspöknél, dr. Kacziba József római katolikus püspöknél, aki a katolikus intézmények országos felügyelője.

Straub István, az Állami Egyházügyi Hivatal elnökhelyettese fogadta dr. Kovács Lajos püspököt, s vele hosszasan elbeszélgetett.

Nov. 21-én délelőtt dr. Kovács Lajos püspök prédikált a Nagy Ignác utcai templomban, majd délután 6 órakor a Hőgyes Endre utcai templomban megkeresztelte rokona, Kriza Dániel mérnök negyedik gyermekét. Az ezt követő Dávid Ferenc emlékünnepegyünkön egyházunk nevében Bartók Béla főgondnokunk köszöntötte. Az ünnepélyen dr. Kovács Lajos püspök emlékezett meg egyházalapító, mártírhalált halt első püspökünk, Dávid Ferenc életművéről.

Dr. Kovács Lajos püspök hivatalos látogatása ápolta és erősítette a két egyház között mindig is fennállt és fennálló testvéri jó kapcsolatokat.

DÁVID FERENC

Dr. Kovács Lajos püspök megemlékezésének befejező és értékelő részét az alábbiakban közöljük.

A reformáció legnagyobb erdélyi személyiségének, Dávid Ferencnek soha el nem múló, nagyszerű érdeme mindenekelőtt az, hogy évtizedek nehéz vívódásai, értelmével, hitével és lelkiismeretével folytatott küzdelmei után, Isten legdrágább ajándékában részesült: megtalálta Jézust, az embert! A vallásos fejlődés különböző szakaszain áthaladva, végre, élete legszentebb, legboldogabb élményeképpen találkozott Jézussal, a názáreti emberrel, a magasztos egyistenhit és legmagasabbrendű erkölcsstan hirdetőjével, hordozójával és megvalósítójával, akihez nem imádkozunk, hanem akit követnünk kell, akinek lényege volt az az isten- és emberszeretet, aki egy eszményi világról, az Istenországa megvalósulásáról álmodott, ahol van napsugár, összhang, megértés, békeség, jóság és megbocsátás, egyszóval szeretet, Istennek tetsző, Jézus-tanítványhoz méltó élet.

Dávid Ferenc egyik legfőbb jellemvonása az igazság utáni olthatatlan

szomjúsága volt. Rendületlenül hitt az igazság legyőzhetetlen erejében. Bizott abban, hogy a Szentlélek sugalmazásának segítségével, a Biblia és hittételek fáradhatatlan tanulmányozásával, valamint a józan ész fegyvereivel, tehát a humanizmus és reformáció eredményeinek összehangolásával fokozatosan képes lesz eljutni az igazság teljesebb ismeretéhez. Mihelyt egy meggyőződése szerinti tisztultabb felfogáshoz érkezett, annak gyakorlati következményeit is hős lélekkel, becsületes nyíltsággal a maga számára levonta.

Gondolkodás nélkül kész volt gazdag jövedelmű állásait otthagyni, és magát a bizonytalan jövőre bízni, csak hogy az igazság utáni nagy szomjúságát kielégíthesse, és háborgó lelkiismeretét megnyugtassa. És a sok keresés és lelki küzdelem után megtalált igazságért kész volt életét is odaáldozni.

Dávid Ferenc jellemének másik sajátossága a mások nézetei iránti türelmesség és mérséklet volt. Tény az, hogy a Dávid Ferenc nevéhez és az általa alapított unitárius egyházhoz nem tapad vér és könny, amelyet a vallásos türelmetlenség fakaszt; ebben a tekintetben mindenestre kiállotta mind Ő, mind az egyház a jézusi értelemben vett keresztényi követelmény történelmi próbáját. A legnehezebb helyzetekben sem nyúlt a legkényelmesebb eszközökhöz, az erőszakhoz. Pedig nyúlhatott volna. Voltak évei, amikor döntő befolyást tudott gyakorolni a fejedelmek és a főemberek cselekedeteire. Neki azonban az volt a legsúlyosabb, egyetlen fegyvere, hogy a pusztá szellem erejével harcolt és mint Jézus igazi tanítványa, büszke mozdulattal dobta el magától az erőszaknak még a gondolatát is.

Az tény, hogy a Dávid Ferenc által alapított unitárius egyház hit-tani felfogásában a józan észnek fontos szerep jut, de az a vallásos érzés bensőségességét, tisztaságát, őszinteségét és mélységét a legkisebb mértékben sem érinti. Ha Dá-

vid Ferenc tisztán elméleti ember; ha kizárólag az értelem világánál vet fel érdekes hitbéli kérdéseket, s ha azokhoz csak elméletileg ragaszkodik, egészen biztos az, hogy a mártírsorsot nem vállalta volna. Ha pedig az utódok egyházalapítójuktól csupán ezt a szellemet örökölték volna, nem vállalták volna az évszázados szenvedéseket, megbélyegzéseket és megaláztatásokat, és nem lán-gol bennük időről időre diadalmasan a hitükhöz való önzetlen, bátor, öntudatos ragaszkodás.

Az elmondottak alapján meg kell állapítanunk a következőket: Az unitárius egyháznak és a hívő unitárius embernek egész történelme folyamán az volt és ma is az a hivatása, hogy

1. szenvedélyesen, egész lelkével, minden nemes erejével és áhitatával keressen, kutasson több igazság és nagyobb világosság után;

2. hogy a lelkiismeret szavára és ihletésére támaszkodva, a tudomány eredményeit, a fejlődés adottságait szem előtt tartva, és elismerve, élje a maga buzgó, öntudatos vallásos életét;

3. hogy az egyházához való hűséges, tántoríthatatlan ragaszkodása mellett megbecsülje és tiszteletben tartsa más egyházak hitfelfogását és életszemléletét, és gyűlölet, elfogultatlanság nélkül, jézusi szeretettel, Dávid Ferenc tanításainak szellemében viseltessék azok iránt is, akikkel a lényeges hitvallási tételek értelmezésében nem ért egyet, azt a jézusi követelményt tartva szem előtt, amit Dávid Ferenc is olyan erőteljesen kihangsúlyozott, hogy mi mindannyian egy Atyának, a gondviselő Istennek vagyunk gyermekei;

4. hogy alázatos, diadalmas hittel, de ugyanakkor mély, tiszta humanizmussal adja meg Istennek, ami Istené, és az embernek, ami az emberé; hogy szolgálja, szeresse, áldja, dicsőítse Istent, és teljesítse az ember, minden embertárs iránti legfőbb jézusi parancsolatot.

AZ ÖKUMENIKUS TANÁCS ELNÖKSÉGI ÜLÉSE

A Reformátusok Lapja és az Evangélikus Élet egyforma szövegű beszámolót közölt, melyet teljes szövegében átveszünk az alábbiakban:

1976. december 20-án ülést tartott az Ökumenikus Tanács elnöksége. Mint ismeretes, az Ökumenikus Tanács korábban úgy határozott, hogy lépéseket tesz az ökumenikus együttműködés keretének bővítésére, olyan felekezetekkel, amelyek előzőleg nem voltak tagjai az Ökumenikus Tanácsnak. A Magyarországi Bolgár és Román Ortodox Egyház az egyházfőhatóságilag illetékes Szófia, illetve Bukaresti Patriárkátus egyetértésével az Ökume-

nikus Tanács tagegyházává vált, a Magyarországi Szerb Ortodox Egyház mint vendég, az Unitárius Egyház pedig mint megfigyelő vesz részt az Ökumenikus Tanács munkájában. Ennek megfelelően a Magyarországi Román Ortodox Egyházat dr. Mészáros Tivadar püspöki helynök, a Magyarországi Bolgár Ortodox Egyházat Jordan Mitsov főlelkész, a Magyarországi Szerb Ortodox Egyházat Vujicsics Dusan püspöki helynök, az Unitárius Egyházat pedig dr. Ferencz József püspök képviselte az ülésen.

Dr. Bartha Tibor püspök, az Ökumenikus Tanács elnöke áttekintést adott a Tanács évi munkájá-

ról. Az ökumenikus helyzet értékelése során hangsúlyozta: a Tanács tagegyházai az elmúlt időszakban is konstruktív szerepet játszottak a nemzetközi egyházi életben. Jelentős erőforrás ehhez a szolgálathoz a hazai ökumené egysége, s az ökumenicitás olyan értelmezése és gyakorlata, amelynek szellemében a tagegyházak kölcsönösen elismerik, megbecsülik egymást, épülnek egymás hagyományai és értékei által. Ehhez párosul az a teológiai munka, amely az egyes felekezetekben külön és az Ökumenikus Tanácsban közösen egyaránt folyik. Eme ökumenikus aktivitás felé — amelyet teológiai tényezők motivál-

nak, s amelynek a tagegyházak és az Ökumenikus Tanács részéről egyaránt, szilárd kereteket biztosít a magyar állammal kapcsolatos korrekt jó viszony — egyre nagyobb figyelem és elismerés nyilvánul meg nemzetközileg is a testvéregyházak részéről. Különösen a „harmadik világ” és az itt élő egyházak érdeklődése fokozódik minden olyan ország iránt, amely nem volt gyarmatosító, s a magyar ökumené iránt, amelynek a gyakorlatában a teológiai fázisok mellé párosul a haladó célokat támogató szociális állásfoglalás is. A magyar ökumené örömmel üdvözi az EVT-n belül az olyan fejlődést, amelynek irányára egyre inkább az jellemző, hogy az evangélium hirdetése, a Krisztusban nyert lelki ajándékok a keresztyénséget az emberiség szolgálatára indítják. Nem hagyható figyelmen kívül az a nagy lehetőség és felelősség, amely az egyházak előtt áll a béke, a társadalmi igazságosság, az európai biztonság és együttműködés, az enyhülés és a leszerelés ügyének szolgálatában. Annál is inkább nagy a felelősség, mert vannak egyházi körök, amelyek még mindig a hidegháború szellemében tekintenek a szocialista társadalmi berendezkedésű országokra és az ezekben élő egyházakra. Az Ökumenikus Tanács tagegyházai a jövőben is hozzájárulnak a hidegháború leküzdéséhez, és fokozzák erőfeszítéseiket az ökumenikus együttműködés területén az emberiség békéjének, a társadalmi haladás és igazságosság ügyének szolgálatában.

Az elnöki előterjesztés vizsgálta azokat a lehetőségeket, amelyek segítségével bővíteni lehetne a párbeszédet, az ökumenikus együttműködést — ahol különböző okok miatt nem tagsági alapon és teológiai kérdésekben, ott — a szociális, a humanitárius és hazafias célkitűzések területén olyan hazai felekezettekkel, amelyek nem tagjai az Ökumenikus Tanácsnak.

Dr. Tóth Károly, a Keresztyén Békekonzferencia főtitkára tájékoztatót tartott a mozgalom munkájáról. Bevezetőül nagy elismeréssel szólt arról a hozzájárulásról, amelyet a mozgalom a magyar ökumené, a KBK magyar regionális bizottságá-

nak tagegyházaitól teológiailag, erkölcsi-szellemi, anyagi támogatásban és személyes közreműködésben kap. Rámutatott arra, hogy mind a béke-világmozgalom, mind a KBK előtt nagy lehetőségek állanak. A KBK munkáját illetően kiemelte a teológiai fázisok jelentőségét és fontosságát, hangsúlyozva, hogy továbbra is nagy szükség van a békemunkára a világ keresztyénei között, hogy a keresztyénség maga is hatékony békeerővé válhassék. Különösen fontos ez azoknak a viszályoknak a láttán, amelyek során a keresztyénséget, bizonyos körök, megkísérik szembeállítani a társadalmi haladással. Az egyházakra profétai szolgálat vár. De meg kell szabadítani a profétai szolgálat fogalmát attól az egyoldalú vonástól, amely az utóbbi nemzedékekben kapcsolódott hozzá, s amelynek jegyében egyesek igyekeznek arra az ad hoc társadalmi-politikai kritikára szűkíteni a profétai szolgálat tartalmát, amelyet az egyház alkalmilag gyakorol. Az egyházak profétai szolgálata sokkal inkább abban áll, hogy erőt és támogatást adjon az emberiség ügyét előbbre vivő társadalmi kérdésekhez és ezek megoldásához. Rendkívül fontos a keresztyének szolgálata abban a tekintetben, hogy segítsenek az enyhülés fogalmát tartalommal megtölteni olyan értelemben is, hogy a keresztyének világszerte egyre jobban megértsék és képviseljék: az enyhülés és a béke minden ember érdeke.

Igen jelentős a szolgálata a KBK mozgalmának különösen a „harmadik világ” területén, ahol döntő fontosságú a békének és a társadalmi igazságosságnak az összekapcsolása, amit a KBK kezdettől fogva képviselt. A „harmadik világ” népei kézzelfoghatóan megtapasztalhatták a KBK és többek között a magyar keresztyének támogatását pl. az Afrika-vasárnap gyűjtési eredményeiben. A „harmadik világ” keresztyénei új, másfajta orientációt keresnek, mint amilyennel régebben, a gyarmatosítás és a sokszor azzal összekapcsolódó misszió idején rendelkeztek. Ez nagy felelősséget ró a keresztyénségre. Hasonlóan ahhoz a szolgálathoz, amely a leszerelés

ügyének előmozdításában áll előtte és vár rá.

Biztató jelenség, hogy a világkeresztyénség körében erősödnek azok a katolikus és nem katolikus hangok és megnyilatkozások, amelyek a leszerelés mellett foglalnak állást, s szorgalmazzák a keresztyének fokozottabb szolgálatát a leszerelés érdekében. A keresztyének egységes állásfoglalása óriási erkölcsi támogatást jelentene a leszerelés ügye mellett.

A KBK főtitkára rámutatott a békestruktúrák támogatásának fontosságára. Ezek között első helyen áll az ENSZ, amely máris nagy elismeréssel értékeli a KBK eddigi szolgálatait és kezdeményezéseit (pl. az ENSZ-vasárnap) is. A keresztyének abban a tudatban támogatják az ENSZ munkáját, hogy ismerik azokat a mélyebb teológiai összefüggéseket, amelyek az emberiség és az egyházak, a keresztyénség egysége között vannak. A KBK főtitkára végül tájékoztatta az elnökség tagjait az ötödik Keresztyén Béke-Világgyűlés 1978-ra tervezett összehívásának előkészületeiről.

Az Ökumenikus Tanács vezető testülete kifejezte azt a készséget, hogy miként eddig, úgy a jövőben is minden támogatást megad a KBK munkájához.

A Tanács munkájának és az ökumenikus helyzetnek a megvitatása során felszólalt D. Káldy Zoltán evangélikus püspök, aki rámutatott az erők összpontosításának szükségességére. Palotay Sándor elnök a Szabadegyházak Tanácsa tagegyházainak az ökumenikus együttműködéssel kapcsolatos aspektusait hangsúlyozta.

Dr. Pröhle Károly ökumenikus főtitkár bemutatta az elnökségnek az 1976. és 1977. évi ökumenikus naptárt, valamint az Ökumenikus Iroda, a *Teológiai Szemle* és a német és angol nyelven megjelenő sajtószolgálati folyóirat (*Hungarian Church Press* és *Ungarischer Kirchlicher Nachrichtendienst*) 1977. évi költségvetését, amelyet az elnökség elfogadott, valamint beszámolt az Ökumenikus Iroda működéséről.

A napirenden szereplő ügyek megtárgyalása után az ülés Laczkovszki János baptista elnök imádságával ért véget.

Dr. A. Z.

Kazinczy és Bölöni Farkas Sándor barátsága

Jakab Elek szerint Farkas Sándor Kazinczynak köszönheti, hogy az erdélyi közszellem alakításában jeles nevet vívott ki magának. Az elmélet és a tudományos ismeretek, az erős nemzeti érzés, tiszta magyar jellem s csaknem ábrándos honszeretet, a magyar nemzeti nyelv és irodalom iránti hű ragaszkodás: ezek a szent kincsek Kazinczy nagy lelkének és lelkesítő barátságának sikerei és gyümölcsei. Honnan ered Kazinczy és Bölöni Farkas Sándor barátsága?

Kazinczy figyelmét Döbrentei hívja föl Farkas Sán-

dorra egy 1815 augusztusában írt levélben, mint három erdélyi fölfedezett ifjak egyikére. Így ír e levélben Döbrentei Kazinczynak Farkasról: „A napokban küldte egy dialógust Decius és Brutus között, mely excellens. Kolozsvárott megkapom tőle az egészet, s veled közölni fogom. Szeresd, kérlek addig is, ő lán-gol éretted.” Benkő Samu szerint az alig 20 éves kezdő író e levélre fogadja Kazinczy barátjául. (Bölöni Farkas Sándor: Utazás É-Amerikában. Bukarest, 1966.) Ekkor írja Kazinczy Farkasról, hogy „ha nemzetünk-

nek 10 ilyen fia volna, litteraturánk nagy fényben fogna ragyogni", s fogalmazza meg egy Kiss Jánosnak címzett levélben a sokszor idézett sorokat: „Litteraturánk bizonyosan elé fog menni. Erdélyben egy Bölöni Farkas Sándor nevelkedik, annak nagy reményességére... Már nem gyermek, verse még rossz, de prózája kimondhatatlanul szép. Nekünk ebben Schillerünk nevelkedik, s úgy hiszem, nem lesz Schiller manque”.

A meglehetősen szűkös viszonyok között élő Farkas Sándort Kazinczy ajánlja az id. Wesselényi pártfogásába, aki őt mindennap asztalánál látja. Ezzel — dr. Kiss Ernő szerint — Kazinczy több jót tett Farkasnak, mint szokásos dicséréivel, melyekkel ifjoni szárnypróbálgatásait elhalmozta.

Kazinczy és Farkas Sándor között 1815—17-ben sűrű levelezés folyik.

Kazinczy már első, 1815. aug. 29-i levelében baráti jobbot nyújt Farkas Sándornak, s tanácsokkal látja el Kovács Lajos miskolci tanár („Bölöni Farkas Sándor viszonya Kazinczyhoz”) e viszonyról azt írja, hogy Kazinczy Bölönit oly szeretettel kapcsolta magához, mint barátai közül egyet sem. Két egymással mélyen rokonszenvező lélek találta itt meg párját. Benne az öregedni kezdő veterán író — mondja Kovács — magát mintegy megújnodni látja, s eszébe jut ifjúsága, amelyben ő is ilyen magasbatorító lélekkel indul a világba. A rajongásig szereti, s eképpen ír neki: „Íme barátom, te vagy az én egyem. Ezt éreztem én, amikor első levelém hozzád repült, midőn téged ama hézag mellett is, amelyet közöttünk a kor teszen, nem úgy tekintettelek, mint barátom, aki engem szeret, s akit én szeretek, hanem mint társamat.” Arra figyelmezteti Farkast, hogy keveset olvasson, de gonddal, és soha nem középszerű írók firkálgatásait.”

Jakab Elek „magyar írók királyának” kikiáltott Kazinczyja ekkor kezdi meg tudományosságunk számára kis birodalmát meghódítgatni, írói és olvasói népet összetoborozni, de Jancsó Elemér szerint (Bölöni Farkas Sándor, Nyugateurópai utazás, Kolozsvár, 1943) Kazinczy azért örvend Farkas barátságának, mert híveinek fogyó táborát új és lelkes író-harcossal véli vele gyarapítani. Farkas rajongó szavai méltán legyezgették hiúságát, hiszen a nyelvújítási harcban éppen ezekben az években éri a legtöbb és legrosszabb indulatú támadás. Egy levélben így is ír Kazinczy Farkasnak: „Tekints vissza azon időre, amikor én nemzetünk írói között fölléptem, s látni fogod, hogy mi volt akkor a nyelv, s mi most, hogy kellett utat törnie, mennyit kellett túrnia”. Majd sorait így végzi: „Elsiketültem minden lárma iránt, nem gondoltam a bántásokkal, mentem amerre az Isten vitt.” Fölemlíti azt is, hogy életének nagyobb részét a sok viszontagság emésztette meg s hogy ő hazájának inkább a gonddal készített klasszikus szépségű darabok fordításával kívánt hasznot hajtani, semmint eredeti alkotásokkal.

Farkas Sándor Kazinczy kérésére leírja életének addigi folyását, tanulását, színház iránti szeretét, fellépését Schiller „Haramiák”-jában lecsukatását, az emiatti szégyenében bújdosását, s józanodása után szüleitől nyert bocsánatát. Közli Kazinczyval a testőrgárdába való belépési tervét, az ide való bejutás akadályait: katonafiú és unitárius voltát, s végül betegségét is. Leveleiből kiderül, hogy a fiatal Farkas a drámairodalomban és a színjátszásban talál enyhítő forrásra. Egy 1815. október 22-i levélben Kazinczy atyai tanácsokkal látja el. Miközben új és eredeti da-

rabok írására ösztönzi, azt tanácsolja, hogy a fordításokat csak stílusgyakorlatnak tekintse, s az eredeti munkákat is eleinte álnév alatt adja ki, nehogy később szégyenkeznie kelljen azok miatt. Figyelmezteti, hogy tanuljon görögül, s olvassassa Homert és Xenophont. E jó tanácsokat Farkas 1815. nov. 16-i válaszában köszöni meg, így írván: „Leveleid kincsek nekem, mint a szent városból hozott vándornak az idvezítő reliquiája. Intéseid mindennapi reguláim lesznek.”

Kazinczy és Farkas Sándor közötti első személyes találkozásra 1816 nyarán kerül sor, Kazinczy erdélyi utazása alkalmából. E találkozás leverőleg hat Farkas Sándorra. Rádöbben, hogy méltatlan a műzsák társaságára. Addigi lángolását hiúságnak látja, s bosszankodik, hogy erre már előbb nem jött rá. Ennek következményeképpen megritkulnak Farkas Sándornak Kazinczyhoz írt levelei. Farkas előbb lustaságból nem válaszol Kazinczynak, s hosszú hallgatása szégyenérzést kelt föl benne.

Kazinczy kéthónapos erdélyi utazását könyvben kívánja megörökíteni. A könyv kéziratát megküldi — véleményezés végett — erdélyi barátainak. Gál Kelemen szerint (Kazinczy és Bölöni Farkas Sándor.) Farkas Sándor is kap egy példányt, aki sérelmezi, hogy Kazinczy kérése ellenére is a kéziratban föltünteteti vallását, s úgy ír Döbrenteihez való viszonyáról, mintha ő koldulta volna ki munkájának az Erdélyi Múzeumba való fölvételét. Bár Kazinczy Erdélyi Utazásában tekintetbe veszi Farkas észrevételeit, s az őt érzékenyen érintő részeket kihagyja, az előbbi figyelmetlensége kettőjük elhidegülésének második oka.

Farkas Sándor Kazinczyhoz írt 1826. október 22-i levelében azonban egészen új hangot üt meg. Nincs benne szó költői elhivatottságról. Beletörődik a politikai pályán való maradásba, bár tudja, hogy itt sem fog előhaladni. 1827. október 9-én egy barátjához írt levélben megemlíti, hogy a tél és a tavasz folyamán Kazinczyval politikai tárgyú levelezést folytatott, ki tőle Erdély törvényeiről, politikai és statisztikai állása felől érdeklődött. Ebben a levélben írja: „Sokszor elsajnálom magam, mint egy idegen elsajnálhatna valakit, hogy mely messze tértem attól, amihez vonzódásom és több talentumom volna, mint amit naponként dicasterialismusból már az ambitio által megfogatva cselekednem kell. Napokig, hetekig alig van üres óráim, hogy istenemnek éljek, s akkor is elfásult, zsibbadt lélekkel. Már 3 év óta eltérve régi kedveimtől oly tárggyal bajlódom, amelyben csuda, ha el nem tévesztem magam.” Még néhány levélváltás, aztán Kazinczy úgy hal meg — 1831-ben — hogy Bölöni Farkas Sándor semmit sem vált be a hozzáfűzött irodalmi reményekből. Schöpflin Aladár (Magyar Művészeti Lexikon) megállapítása szerint Kazinczy Farkas Sándorban egy szépézésű és szépízlésű embert és írókat szeret meg, akit — Gál Kelemen szerint — jóakarátú és szerető barátként oldala mellé állított, s átsegített a vajúdas évein. Az álmodozó Farkas Sándorra jótékony és egészséges zuhanyként hatott kettőjük személyes találkozása, mert az tehetségeinek tényleges korlátaira ébresztette. Amint Jakab Elek is megjegyzi, nem láthatta kedvencét férfiúi munkálkodásának, jeles tetterejének délpontján ragyogni. De hogy Farkas Sándor „Észak Amerikai utazás”-a által az irodalomban, gyakorlati téren pedig Erdély közszellemének átalakításában oly jeles nevet vívott ki magának, az Kazinczynak köszönhető.

Kelemen Miklós

Díszdoktoravatás Kolozsváron

A kolozsvári Egyetemifokú Egységes Protestáns Teológiai Intézet, mely 1949 óta összefogja az addigi református és unitárius teológiai akadémiák működését és tanulási lehetőséget biztosító németajkú evan-

gélíkusok részére, 1977. január 21-én tartott ünnepi ülésen több kiváló evangélikus, református és unitárius külföldi személyiséget fogadott díszdoktorai sorába.

Az ünnepi tanácsulást dr. Rapp

Károly rektor nyitotta meg. A szokásos és hagyományos ceremóniák között történt meg a jelöltek bemutatása és a díszdoktori oklevél átadása. A kitüntetettek között volt D. Káldy Zoltán, a magyarországi

evangélikus egyház országos püspökelnöke, *Csete István* jugoszláviai magyar és *Gyenge Imre* ausztriai magyar református püspökök, *dr. Harrington* Donald, a newyorki legnagyobb unitárius gyülekezet vezető lelkésze és többen mások.

Az ünnepi ülésen részt vettek a romániai ortodox és protestáns egyházak püspökei, és *Gheorghe Nenciu*, a romániai Vallásügyi Department elnöke munkatársai kíséretében.

Az ünnepi ülésen az új díszdoktorok megköszönték a kitüntetés, a felszólalások közül kiemelkedett *dr. Harrington* és *dr. Káldy* püspök nagyhatású megnyilatkozása.

Az új díszdoktorokat *dr. Papp* László református, *dr. Klein* Albert német evangélikus és *dr. Kovács* Lajos unitárius püspök köszöntötték.

A Vallásügyi Államtitkárság köszöntését *Gheorghe Nenciu* elnök tolmácsolta. Az *Evangelikus Élet* jelenlevő krónikása felszólalását így összegezte: Az elnök „az egymás jobb megértésének szép pillanataként köszöntötte az ünnepséget. Az egyház-

nak világi szolgálata ma fontos a társadalomban — mondotta. Ilyenek az etikai feladatok, az egyenjogúság az életre, az emberiség civilizációja, stb. Ökumenikus valóságban élünk nemcsak nemzetközi szinten, de Románián belül is. Ebben az ország-részben, Erdélyben, népi és egyházi pluralizmusban élünk. Ennek jellemző vonása a román hazához való hűség a nemzetiségi és vallási különbségek között. A vallási ökumenizmushoz társul a demokratikus és humanista szemlélet, s ez az ökumenizmus jellemző az ortodox egyház s a többi egyházak egymással folytatott dialógusára is.” Itt kapcsolódott *Nenciu* elnök konkrétan *Káldy* püspök szavaihoz is, és kiemelte a diakóniai teológia jelentőségét ökumenikus összefüggésekben is.

Dr. Harrington tiszteletére külön fogadást adott *dr. Kovács* Lajos püspök és felesége. *Dr. Harrington* másnap az unitárius teológiai professzorok és hallgatók előtt széles körű tudásról tanúskodó előadást tartott, *Weiman* amerikai unitárius

filozófus és teológus nézeteit ismertette. Jan. 23-án vasárnap, a kolozsvári unitárius templomban *dr. Harringtonné Szánthó Vilma* okl. unitárius lelkész magyar nyelven imádkozott és férje *dr. Harrington* prédikált, tolmácsolás mellett. A vendégeket az egyház nevében *dr. Kovács* Lajos püspök angol és magyar nyelven köszöntötte. Budapesten átutazóban jan. 17-én — ahogyan azt *dr. Harrington* előre jelezték — egyházunk több képviselője várta őket a püspöki irodában. Sajnos e találkozásra, az amerikai partokon dúló viharok miatt nem kerülhetett sor, mert repülőgépük nem érkezett meg idejében Budapestre.

Kolozsvárról visszatérőben *dr. Harrington* csak egy estét töltöttek Budapesten, amikor *dr. Ferencz* József püspök és felesége lakásukon fogadást adtak tiszteletükre.

Örvendünk, hogy annak az intézetnek a jogutódja, ahol *dr. Harringtonné sz. Szánthó Vilma* tanulmányait végezte, férjét tisztelte meg a díszdoktori kitüntetéssel.

Nevetni egészséges

Tapasztalatunk is igazolja, hogy a nevetés egészséges. Ahogy mondják, testünk is „rázkódik a nevetéstől”. S „nevető szívről” is beszélünk. A nevetés minden ember közös ügye. Nem véletlen, hogy a nevető gyermekről szóló dal a taminsi óvoda gyermekeinek kedvenc dala. A nevető emberek mindenütt közszeretnek örvendenek.

A bohócok nevetésre készítetnek bennünket, ezért szeretjük őket. Ha cirkuszbba megyünk, akár csak gyermekeink, mi felnőttek is, alig várjuk, hogy a bohócok porondra lépjenek.

Igaz ugyan, hogy az artisták, idomárok, varázslók és a lélegzetelállító attrakciókat bemutató nők között a bohóc egy valóban „nevetséges figura” és a porond csillogó világában, mint egy csetlő-botló kis emberke áll, mozog bátortalanul, állandó harcban még a tárgyak rosszindulatával is, de mégis úgy tűnik, hogy ő lát mélyebbre s háttart szab a magukat kelletőknek és az erőseknek. S noha a világ úgynevezett bölcsességét, mint balgasságot leleplezi, mi mégis némileg lekicsinylően nevetünk rajta. Talán ezért hat mindig oly szomorúnak a bohóc.

Ismételjük: „A nevetés egészséges”, erősít és átragad másokra is, másoknak is életörömet okoz. Szépesség adománya Istennek. Ezért nevessetek, ti emberek, mindig, ha arra alkalom adódik.

De itt jelentkezik a visszaélés is ezzel az adománnyal: a nevetésből, mosolygásból kinevetés és gúny lesz. Erre emlékeztet a bohóc szomorú

arca. S ez saját életünkben is előfordul.

A testi és lelki fájdalmaknak egész sokaságát vagyunk képesek elviselni. De, ha kinevetnek bennünket, ha gúnynevet kiáltanak utánunk, arra érzékenyen reagálunk. Jogászként hallottam, hogy ez okból sokan becsületsértési pert indítanak. Mások elkeseredetten viszahúzódnak.

Aki fájdalmat akar nekünk okozni, az a gúny és csúfolódás eszközeihez folyamodik. Mert semmi sem fáj annyira, mint ha valaki kinevet. Úgy érezzük, hogy e fájdalom okozása bűn.

„Valakinek segíteni akartam” — mondta nekem a múltkoriban valaki. „És tudja, hogyan reagált erre? Kinevetett! És azt mondta: bolond vagy”. Keserű vonás húzódott az így kinevetett és kicsúfolt ember szája körül.

Itt eszembe jut *Pál* apostol intelme: „Senki se ámtsa önmagát. Aki közületek azt hiszi, hogy bölcs ezen a világon, legyen oktalanná, hogy bölcs lehessen. Mert e világ bölcsessége oktalanság Isten előtt”. I. Kor. 3,18. Ő, aki saját magát annyiszor kitette a világ gúnykacajának, dicsőítő éneket énekel az esztelenekről és balgákról. Szinte gyógyulási folyamatot lát abban, hogy a világ bölcsességétől ne hagyja magát elvakítani.

Mikor *Pál* a világ bölcsességére hivatkozik, akkor kinek-kinek a büszkeségére és becsületességére utal, mégpedig az e világ szerinti-re. A világ szerinti bölcsesség ugyanis azt kérdezi például: Mit használ az ajándékozás? Most arra

a történetre gondolok, amikor a tanítványok reá kiáltanak arra az asszonyra, aki Jézust a drága nárdus olajjal megkenete: „Minek ez a pazarlás?” (János 12,3.)

Most is és régen is azok az emberek esztelenek és balgák ebben a világban, akiknek nem az a fontos, hogy kapnak-e megbecsülést és hasznos-e számukra valami, hanem az a fontos, hogy van-e mindennekfelett álló áldozatkész szív.

Istennél, mondja *Pál*, minden fordítva van. Nála a világ által kinevetett esztelenek és balgák a bölcsök. A hit erőssé tette *Pált* a világ minden kacajával szemben és egy bizonyos derűt ajándékozott neki.

Gondolok továbbá *Krisztus* első ábrázolására a korai keresztény századokban, amikor keresztire feszített emberi testet egy számár fejével ábrázoltak. Amit azonban így gúnyolódásnak és csúfolódásnak szántak, az az első keresztények számára tükör volt, amelyben saját magukat és helyzetüket látták meg. Nevetségessé tették őket, mintha a *Krisztus* iránti hit zavarosfejűség lenne. Balgaságnak csúfolt hitüknek azonban ők mélyebb értelmet tulajdonítottak, mint azoknak az okos gondolatoknak, melyeket a világ bölcsessége jelentett. Vajon nem lehetne-e ebből, amit kinevetnek, valamit megmutatni templomainkban? Jótétemény lenne.

A nevetést, mint Isten ajándékát gyakoroljuk, és a kinevetést, mint az ördög művét elkerüljük. És ha bennünket *Krisztus*ért és a szere-

tetért, mint balgákat kinevetnek, a „csörgősipkát” a becsület koronájaként hordjuk, mint ahogy Krisztus a töviskoronát hordta. Ezt abban a hitben tesszük, hogy az utolsókból lesznek az elsők és azok, akik szív-

ből nevetnek, Isten becsületére és az emberek iránti szeretet okán nevetnek „reggeltől estig”.

Peter Niederstein taminsi —

svájci lelkész ... denn Lachen ist gesund! c. írása a Schweizerisches Reformiertes Volksblatt, 1976. aug. 19-i számában jelent meg. Fordította:

Fischer Ilona

Szervét Mihály imája a börtönben...

„Segíts meg, Istenem, életemnek e nehéz órájában. Ne oltsd ki bennem, Uram, a gyertyát; Te gyújtottad meg azt Szent Máté evangéliumával. Te parancsoltad meg a szólást, és ítélted örök kárhozatra a hallgatást. Gyertyát nem azért gyújtanak, hogy a véka alá rejtsek, hanem hogy a gyertyatartóba tegyék, és fényét vesse mindazokra, kik a házban vannak. Gondolkodó emberek, ti vagytok a világ világossága, nem rejthető el a hegyen épített város. Te parancsoltad meg, Uram: amit néktek a sötétben mondok, a világosságban mondjátok, és amit a fülbe súgva hallok, a háztetőkről hirdessétek. Jól tudom, mind ezért pedig halálra adja testvér a testvérét, atya gyermekét; és támadnak magzatok szüleik ellen, és megöletik őket. Azért ne féljetek tőlük, mert nincs oly rejtett dolog, ami napfényre ne jőne, és titok, mely ki ne tudódnék. És ne féljetek azoktól, akik a testet ölik meg; hanem attól féljetek inkább, aki mind a lelket, mind a testet elvesztheti a gyehennában. A te műved, Uram, a kényszer, a szavaimat formáló sugallat: a nyájterelő Jákób varázslata az ivóvizünkben, falat kenyérünkben, szerelmünkben, szándékainkban és minden tétova mozdulatunkban az igazságért, mely bennünk lakozik s mégis oly távoli, és immár csak álmainkban adhatunk neki fekhelyet...”

Sütő András: Csillagok a máglyán c. drámájából.

Michael Servetus

A negyedik amerikai hitforma

Az 1975. évi Montrealban tartott IARF világtalálkozóról hazatérőben, feleségemmel együtt meglátogattuk erdőség közepén elterülő otthonukban dr. Duncan Howlett nyugalmazott amerikai unitárius lelkészt és feleségét, dr. Carolyn Howlett asszonyt, aki az unitárius és szabadelvű asszonyok világszövetsége elnökeként már több alkalommal járt hazánkban is. Dr. Howlett a nyugalom éveit nem tétlenkedve tölti, hanem egyike Maine állam ismert erdőgondozóinak, aki a telepítés és így a környezetvédelem ügyének ismert amerikai hirdetője.

Dr. D. Howlett két igen ismert amerikai gyülekezetnek volt évtizedeken át megbecsült lelképásztor, előbb a Boston város központjában levő első unitárius gyülekezetnek, és később a főváros, Washington All Soulsnak nevezett gyülekezetének, melynek ma néger lelkésze van.

Szép kötetet kaptam tőle látogatásunk emlékéül, melynek angol címe „The Fourth American Faith” — a negyedik amerikai hit. A könyv első kiadása még

1964-ben jelent meg és megérdemelt feltűnést keltett, második olcsóbb kiadása pedig az amerikai unitáriusok Beacon Press nevű kiadójánál látott napvilágot 1968-ban.

A könyv gazdag tartalmáról csak röviden néhány mondatban szólok. Az 1950-es években az amerikai protestáns, katolikus és zsidó írók felfigyelnek arra, hogy pluralizmus jelentkezett az amerikai vallásos életben. Ebben az időben kezdték hangsúlyozni az írók azt, hogy amennyire el is tér egymástól az amerikai protestáns, a katolikus és zsidó vallási felfogás és gyakorlat, ugyanannyi hasonlóság is megállapítható közöttük.

A könyvben tárgyalt negyedikként jelentkezett hitfelfogás már nem a tömegek vallási gyakorlatát tükrözi. Míg az első három a társadalom rendjébe bevettek, az „establishment” vallásossága, addig a negyedik hitfelfogásnak sokféle gyakorlata és megjelenési formája jelentkezett. Neveztek polgári vallásosságnak, vallásosságnak általában, amerikai kultúra

vallásának s egyre gyakrabban világias vallásnak, vagy egyszerűen humanizmusnak. Egyetértettek azonban abban, hogy ennek a negyedik fajta vallásosság-nak nincsen közös neve, szervezete, gyakorlata.

A könyvnek a liberális protestantizmusról szóló fejezetében a szerző történelmi áttekintés során megemlékezik *Dávid Ferencről* és *Socinus Faustusról* is, mint a protestantizmus fejlődő gondolatának továbbvívóiról.

A könyv egyes korábbi állításokat cáfoló argumentumaira, vagy a jövő felé mutató elgondolásaira most hely hiányában nem térek ki, de a könyvre, mint az amerikai szellemi élet egyik jellemző tünetére érdemesnek tartottam röviden a fentiekben felhívni a figyelmet.

Dr. Duncan Howlett, az erdő szerelmese és ápolója nemrégiben új magas kitüntetésben részesült környezetvédelmi munkásságáért.

Bartók Béla

NEMZETKÖZI NŐNAP, 1977. MÁRCIUS 8.

Életünk örömei és gondjai

Dr. Harrington Donaldné, Szánthó Vilma okl. unitárius lelkész, gyülekezetük hetilapjában, a *Community New* 1976. novemberi számában a nők vasárnapja alkalmából írta az alábbiakat.

Egyik barátnőm javasolta, alakítsunk baráti kört templomunkban. Beszámolhatnánk egymásnak gondjainkról, bajainkról. „Jó ötlet” — feleltem, de az ötlet valahogy mégsem vonzott. Elgondolkoztam rajta, s rájöttem, mi az, ami nem tetszett benne: Miért akarjuk mi örökkön-örökké csak gondjainkat, bajainkat megosztani egymással? Miért nem mesélünk egymásnak életünk örömteli eseményeiről, reményeinkről, sikereinkről is?

Lelkészi szolgálatom hosszú éve alatt azt tapasztaltam, hogy az emberek készséggel beszélnek problémáikról, szomorúságuk okáról,

ugyanakkor ritkán keresik fel a lelkészt a célból, hogy örömeikről, jó szerencséjükéről számoljanak be. Annak a néhány embernek az emléke, aki így cselekedett, világosan él emlékezetemben. Sohasem fogom elfelejteni annak az édesapának az örömteli hangját, akinek a gyermeke nagyon beteg volt. „Most voltunk az orvosnál — mondta a telefonon —, jó híreink vannak. Kedvező a diagnózis. Két hónap múlva már bizonyára túljutunk a nehezén.” Hálás voltam, s örökké hálás leszek azért, hogy felhívott.

Különösen most, napjainkban, amikor mély aggodalom tölt el, megmaradnak-e gyülekezeteink, iskoláink, állásunk, most, amikor az újság, a rádió, a tévé szüntelenül „bombáz” minket gyilkosságokról, rablásokról, háborúkról, szerencsétlenségekről szóló jelentéseivel, most, amikor magánéletünket a körülöt-

tünk élők egyenetlenkedései nehezítik, különösen fontos lenne, hogy mi mindnyájan a jó hírek hordozóivá váljunk; hogy kiműveljük magunkban a jó hírek iránti igényt, vágyat, s a jó hírek terjesztői legyünk. Édesanyám filozófiája ez volt: „A rossz hírt hagyd ott, ahol találtad, a jó hírt terjeszd a szelek szárnyain, hogy minél messzebbre jussanak, és minél szélesebb körben terjedjenek el.” És ő ezt nemcsak mondta, eszerint élt is.

Szívvél-lélekkal amellettt vagyok, hogy alakítsuk meg már most ezt a baráti kört templomunkban, a *Community Church*-ben, ahol beszámolhatnánk egymásnak örömeinkről, bajainkról, reményeinkről és félelmeinkről, egy jobb jövő iránti aggodásunkról, álmainkról.

Angolból fordította:

Szigethi Katinka

Schweitzer Albert ismeretlen levele Verőcére

E címen jelent meg egy kis cikk az *Evangelikus Élet* 1977. évi negyedik számában. A lap faksimilében közli azt a francia nyelvű levelet, melyet *dr. Schweitzer Albert*, magyarkúti egykori nyaralótelepünk gondnokához, *Gácsér József*hez írt. *Gácsér József*ről, mi unitáriusok tudjuk azt is, hogy *Szent-Iványi Ilona* teológiai hallgatóknak nagyapja anyai ágon. Változtatás nélkül közöljük az *Evangelikus Élet*ben megjelent leírást, azaz a megjegyzéssel, hogy a *Schweitzer Albert békeharangot* most a budapesti egyházközség Nagy Ignác utca templomában őrizzük.

Kevesen tudják, hogy az egykori *Nógrádverőce* — ma *Verőce* — melletti magyarkúti település egyik épületében *Schweitzer Albert* nevével ellátott békeharang található. Mintegy másfél évtizede, 1961 tavaszán ajándékozta a *Magyarországi Unitárius Egyház* akkori üdülőjének, a *lambarenei Nagy Doktorról* elneve-

zett *Schweitzer Otthonnak* a felekezeti barátságát ápoló *IARF* nemzetközi szervezete. A harangon *Schweitzer Albert* neve olvasható.

Gácsér József, az egykori otthon gondnoka 1965 januárjában, *Schweitzer 90. születésnapjára* üdvözlő levelet írt *Lambarene*-be, amelyben a harang rendeltetéséről is beszámolt. Erre a levélre érkezett néhány hónappal később a mellékelt, francia nyelvű válaszevél. A *Grand Docteur* négy hónapra rá, 1965. szeptember 4-én meghalt. Feltehetőleg utolsó levele volt ez tehát Magyarországra.

A levélben megköszöni a 90. születésnapjára küldött üdvözlőt. „Kiváltságnak kell tudnom, hogy még friss vagyok és dolgozni tudok az én koromban. Mélyen meg hat születésnapomon az a tudat, hogy számos barátom van a világon. Szívélyes üdvözlővel *Schweitzer Albert*.”

Ursula Bunch-Kocher, *Schweitzer* titkárnője egy angol nyelvű kísé-

rőlevelet is csatolt a fenti sorokhoz *Gácsér József* részére. Megírja benne, hogy a 90. születésnap során üdvözlő levelek ezrei érkeztek *Lambarene*-be a világ minden tájáról. Majd így folytatja: „*Schweitzer doktor* jól van és még mindig szüntelenül dolgozni látjuk a kórházban. A kórház-falu állandóan nő. Tavaly 3 új ház építését fejeztük be — mindegyikben 20 ágy van, hamar meg is teltek. Most egy új, 35 ágyas épületen dolgozunk, rövidesen kész is lesz. Szívélyes üdvözlőt Önnek és feleségének *Lambarene*-ből.”

A feltehetőleg utolsó *Magyarországra* címzett *Schweitzer*-levél az *Újpalotán* élő unitárius *Gácsér József* tulajdonában van. Lapunk nevében is köszönjük neki, hogy e ritka dokumentumot közlésre szíves volt rendelkezésünkre bocsátani.

Dr. Fabiny Tibor

Magyar könyvek Angliában

Figyelemre méltó ismertetés jelent meg a Magyar Nemzet aug. 19-i számában Gömöri György tollából „Magyar vonatkozású könyvek cambridge-i könyvtárakban” címen. Elmondta, hogy az öt, Angliában őrzött Corvina egyike is a cambridge-i egyetem féltve őrzött kincse. Tudósításában beszámol az ott található magyar könyvek közül egy unitárius vonatkozásúról is a következőképpen: „Minden századnak megvolt a maga magyar »bestsellere« Angliában: a XV. századé Temesvári Pelbárt, a következő a Zsámboki-kiadású Bonfini mellett Szegedi Kis István jeles teológiai és hitvitázó írásaival, a tizenhetediké pedig »Eniedinus«, vagyis Enyedi György unitárius püspök. Fő műve, az Explicationes locorum veteris, a Szentháromság-tannal foglalkozik, s a kor teológusai számára szinte »kötelező« vonatkozású olvasmányt jelentett; először a XVI. század végén jelent

meg, majd 1670 táján Hollandiában újra kiadták — ma a legtöbb cambridge-i kollégium könyvtárában megtalálható.”

Enyedi munkáját számos külföldi és annak 1616-ban Thorockai Máté püspök által készített magyar fordítását, mely Bethlen István kormányzó 1620-ban a gyulafehérvári országgyűlésen kieszközölt engedélyével nyomtatásban is megjelent, sok hazai református szerző igyekezett cáfolni. A két legismertebb vitapartner Melotai Nyilas István és Geleji Katona István voltak.

A szerző említést tesz néhány, a XVII. században Hollandiából Angliába látogató magyar diákról. Nem említi közöttük Szentiváni Márkos Dániel későbbi unitárius püspököt, aki 1665-ben Londonban vásárolta meg Servet Mihály Christianismi Restitutio c. 1553-ban megjelent, és a hatóságok által később máglyán elégetett neves munkáját. E mun-

ka eredeti kiadásából ma csak három található az egész világon, s ezek egyike az előbb említett munka, mely később a bécsi állami könyvtárba került, s ma is ott őrzik.

A szerző figyelmét elkerülte egy jeles XVI. századbeli magyar vonatkozású latin munka, mely Gyulafehérvárott 1567/68-ban látott napvilágot De falsa et vera... címen, szerkesztői a magyar Dávid Ferenc és az olasz származású Blandrata György voltak. E munka egy-egy példánya a cambridge-i Kings és Clare College könyvtáráiban található. E munkát az első nemzetközi latin nyelven kiadott unitárius munkának tekinthetjük, mert szerzői közt a már említett két szerkesztőn kívül lengyel, olasz, svájci menekültek is találhatók.

Gömöri György cikke válogatást adott személyes vizsgálódásainak eredményeiről, de a fentiekre jó szándékkal felhívjuk figyelmét.

Dr. Ferencz József

„Akik előttem jártak”

A marosvécsi találkozó tizedik évfordulójára kiadott díszkiadás egyik kötete a következő alcímet viseli: „Arcok Erdély szellemi múltjából.”

Mikó Imre most megjelent könyve szinte hasonló alcímet igényel az a különbséggel, hogy itt azokon túl, akik a szerző előtt jártak, és akiknek igyekezett a nyomába lépni, azokról is szó esik, akik fiatalabbak nála, de valamilyen téren messzebbre jutottak.

Az író szubjektívnek tűnő válogatási szempontjain túlmenően, van azonban ennek a széles arcképcsarnoknak egy közös vonása, ami egyben az Erdélyi Fiatalok körében felnőtt nemzedékre vonatkozott: a közügyekkel való törődés megszállottsága.

Nos, ez a vezérfonal, amelyre Mikó Imre felfűzte mindazoknak a nevét, sorsát és munkásságát, akik az elmúlt fél évszázad során valamit igyekeztek tenni a gazdasági és társadalmi haladás érdekében.

Ő maga is már az 1932-ben megjelent „Az erdélyi falu és a nemzeti-ségi kérdés” korát megelőző marxista—leninista dokumentáltságú könyvének bevezetőjében így ír: „A zsákutcába futó öncélú irodalmiság helyett ma gazdasági és társadalmi erőben keressük az erdélyi probléma megoldását, fel kell tehát mérnünk, hogy az erdélyiség mit jelent a tömegek életében, s mennyiben lehet mozgató ereje az új társadalmi rend kialakulásának.”

A nemzetiségi kérdés vizsgálatánál pedig idézi és alkalmazza azt a marxista tételt (ne feledjük, a könyv 1932-ben került kiadásra!): „Az a nép,

amelyik másokat elnyom, nem lehet szabad.”

Mindezen gondolatokat azért kellett előrebocsátanunk, mert ezek ismerete nélkül nem látjuk és értjük a most megjelent könyv összefüggéseit, a válogatás igazi, mélyebb szempontjait és a szereplőket összefűző eszmeiséget.

Kik tehát azok, akik előlépnek a könyv lapjairól, akiknek élete szervesen összefüggött az elmúlt évtizedek eseményeivel, és akik — ki-ki a maga működési szakterületén — hatással voltak a felnövekvő ifjúság életére, tevékenységére, Mikó Imrét is beleértve?

Kós Károly nyitja meg a sort, és talán egy kicsit jelkép is ez (mint ahogy ő maga is már szinte azzá vált): a Kalotaszegi Krónikát három nemzedék olvassa.

Majd sorra következnek az Erdélyi Fiatalok köréhez tartozók, sommásan és külön-külön a Tizenegyek, az Erdélyi Helikon tagjai.

Jancsó Béla és Jancsó Elemér éppen úgy helyet kap a könyvben, mint Illyés Gyula, Dimitre Gusti és Gaál Gábor vagy Somló Bódog, Vasilie Goldiş és Balogh Edgár.

A sor és a résztvevők tevékenysége, társadalmi és politikai hovatartozása szerteágazó és rendkívül széles körű, de az útkeresés megszállottsá-

ga és a végső cél meghatározása azonos.

Külön szót érdemelnek azok, akik ezen általános emberi értékükön túlmenően még közelebb állnak hozzánk: Balázs Ferenc, Benczédi Sándor, Bözödi György, dr. Gál Kelemen, Kelemen Lajos, Nagy Albert, Szabédi László és a Jókai-regényhős: Sakó István. A könyv ezen részeit külön áthatja az író személyes jó barátsága, a tisztelet avagy a rokoni szeretet, illetve az ősök tiszteletének melegebb érzése és egy-egy jelentéktelennek tűnő apróság felvázolásával — amely azonban a szereplő személyiségére mindennél jobban rávilágít — szinte kilépnek a könyv lapjairól.

A teljes arcképcsarnok helyett álljon itt ezért befejezésül egy apró történet Gál Kelemenről és Kelemen Lajosról, abból az időszakból, amikor az előbbi a Kolozsvári Unitárius Főgimnázium igazgatója, az utóbbi történelemtanára volt.

Egyszer Kelemen Lajos történelem órán elvitte osztályát városnézésre. Gál Kelemen számon kérte tőle, mert az előadások helye az osztályterem. „Kollégám, mért tért el ettől?” „Mert nem tudtam Mátyás király szobrát bevinni a tanterembe” — volt a felelet.

Mikó István

Lapunk kedves olvasóinak

kellemes húsvéti ünnepeket kívánunk!

Az egyházak szabadsága

Röviddel az USA-ba való visszatérése előtt, 1976 őszén, Max Gaebler madisoni — Wisconsin állam — unitárius lelkész, aki vendégpredikátorként több hónapot töltött a mannheimi szabadelvű protestáns gyülekezetben, beszélgetést folytatott Hans Küng katolikus teológus-professzorral, ki érdekesen vallott egyházának különböző mulasztásai miatt érzett csalódásairól. Az alábbiakban közöljük a beszélgetés szövegét.

Tübingen, a festői szép egyetemi város, a hittudományok igen sok kiváló művelőjét adta a világnak, kezdve Philipp Melanchtonnal, a lutheránus reformáció nagy teológusával, ki a tübingeni egyetemen 1512-ben kezdte tanulmányait. Napjainkig ez az egyetlen német állami egyetem, melynek két teológiai fakultása van, egy protestáns és egy katolikus. Ezért lehetett központja hosszú időn át az ökumenikus kutatásoknak. A tübingeni teológiai fakultáson ismerős nevekkkel találkozunk: Jürgen Moltmann, Peter Stuhlmacher és Martin Hengel. A leghíresebb közülük talán Hans Küng.

Küng professzor hírnevét nemcsak tudományos munkássága alapozta meg. Egyházában a gondolatszabadság érdekében fejtett ki erőfeszítéseket. Szót emelt a pápai csálhatatlanság dogmája és más vatikáni megnyilatkozások ellen, amelyekért gyakori megróvásban volt része.

Engem az a megtiszteltetés ért, hogy Küng professzortól meghívást kaptam ebédre, e szép város egyik nagyon kellemes negyedében fekvő otthonába. Eközben óhatatlanul arra kellett gondolnom, hogy az én egykori professzoromnak, Georg La Pianna egyháztörténész professzorának is hasonló nehézségei voltak, mint most Hans Küng professzorának. Az én egykori professzoromat a „modernizmus” vádjával illették a század elején, és kiközösítették az egyházból. Szerinte erre azért került sor, mert olasz származású volt, és közel lakott Rómához. A francia Duchesne abbé, aki szintén híres egyháztörténész volt, és ugyanazt a „modernizmust” képviselte, mint La Pianna professzor, bent maradhatott az egyházban, mivel Rómától távol élt, Párisban. Vajon ma is ez a helyzet?

— Nem, bizonyára nem — válaszolta Küng professzor. Katolikus tudósoknak, akik Rómától függetlenül próbálkoznak munkálkodni, lehetnek nehézségeik. Hogy ő maga személyében szabadságot élvez, azal magyarázható, hogy egy állami egyetem professzora. Ezért nem árt hat neki semmilyen egyházi nyomás.

— Igen, mondtam én, de mintha úgy tünne, hogy a II. vatikáni zsinat után Róma nem nyúl mindjárt a kiközösítés eszközehez.

— Ez feltétlenül így van — válaszolta Küng professzor. De néhány vezető szerepet betöltő vatikáni személyiség azért mindent elkövet a pápai tekintély megerősítése érdekében.

— Amikor én ezekben a napokban a fakultás hallgatóival beszélgettem, úgy értesültem, hogy ennek az egyetemnek a katolikus fakultása „protestánsabb”, mint az evangélikus. Mit értsünk ezen? Küng professzor Luther ismert mondását „a hit általi megigazulásról” használta, és sok más teológussal együtt hangsúlyozta, hogy a kereszténység igazi csodája az egyház megalapítása volt Jézus követői által, egy olyan egyházzé, melyet Jézus valóságos és folyamatos jelenlétének tudata jellemzett.

Ez időben vettem részt Küng professzornak egy előadásán is. Megkapott és elgondolkoztatott, hogy gondosan elkerülte a „feltámadás” kifejezést, s helyette „Jézus új életéről” beszélt. Megkérdeztem, hogy van-e ennek valami különösebb jelentősége. — Nincsen — mondta ő. Csak azért használta ezt az új kifejezést, mert egészen pontos akart lenni. Ő maga nem kívánja a „feltámadás” kifejezést mitológiai vagy allegorikus értelemben használni, jobban szeret olyan fogalmakkal élni, amelyeket szószerint lehet értelmezni.

Közismert könyvében — Christ sein — Kereszténynek lenni — Küng professzor arra biztatja olvasóit, hogy legyenek „Jézus Krisztus utódai”. Noha elmagyarázza, hogy ezek a kifejezések nem azt jelentik, hogy egyszerűen Jézus erkölcsi tanításait kövessük, mégis arra kell gondolnom, hogy néhány vezető liberális teológus a XIX. században valami hasonlót ajánlott. Matthew Arnold, a híres angol unitárius költő például ezt írta: „Krisztus ember volt, mint mi? Meg kell kísérelni, hozzá hasonló embernek lenni.” — Mi a véleménye erről a követelményről, melyet az utóbbi évszázadban az unitáriusok közül oly sokan kifejezésre juttattak? Ez a vélemény nem rejti-e magában azt a hibát, hogy amikor „Jézus követőjének” vallja magát valaki, saját elképzeléseinek megfelelően értelmezi Jézust, a maga korának megfelelően, kiszakítva őt saját környezetéből? Más szavakkal, nem követi-e el Küng professzor ugyanazt a hibát, amit 70 évvel ezelőtt Albert Schweitzer is elkövetett a „Die Geschichte der Leben-Jesu-Forschung” — Jézus élete kutatásának történetében, amelyben egyszer s mindenkorra érvényesnek jelölte meg állásfoglalását.

— Ez természetesen mindig veszélyt jelent — válaszolta Küng professzor nevetve, és nagyon jó még ma is olvasni Schweitzert. Természetesen nem szabad Jézus erkölcsi tanításait és példaadását figyel-

men kívül hagyni, csak azért, mert elavultak, vagy mert halott kultúrához kötődnek. „Jézus követője”-nek lenni sokkal többet jelent. Jelenti azt, hogy készek vagyunk valóban emberien élni, cselekedni, szenvedni és meghalni, úgy ahogyan Jézus maga tette. Ugyanezeket a szavakat hallottam VI. Pál pápától a II. vatikáni zsinaton. A püspököknek a papok és a világiak felett nem uralkodniuk kell, hanem nekik szolgálni. És a pápa feladata az, hogy mindenkinek szolgáljon. Emlékszem, hogy milyen izgatottan hallgattuk VI. Pál pápa e szavait. És emlékszem egy közismert holland teológus szavaira: „XXIII. János a megfelelő ember volt arra, hogy a zsinatot összehívja. VI. Pál pápa a megfelelő ember arra, hogy az ő munkásságát tovább folytassa.” — Hogyan ítéli meg ön, professzor úr, ezeket a kilátásokat, 1963-tól nézve, tekintettel a további fejlődésre? — kérdeztem.

Küng professzor azt válaszolta, hogy ő maga csalódott. Az a nagy reménység, ami azokban a gyönyörű napokban mindannyiukat eltöltötte, nem teljesedett be. És bár megérti az egymásnak ellentmondó erők jelenlétét, melyek a pápát befolyásolják, mégis sajnálja, hogy az egyház elmulasztotta megvalósítani a zsinat nagy lehetőségeit. Az egyház még nem kész arra, hogy „Jézus valóságos követője”-nek nevezék.

— De el kell ismerni — mondtam —, hogy az egyház bizonyos területeken előre halad. Például ma már női hallgatók is vannak a tübingeni egyetem teológiai fakultásán, katolikusok és evangélikusok egyaránt.

— Igen — válaszolta Küng professzor. Talán egynegyede, vagy éppen fele a hallgatóknak, sokkal több, mint a múltban.

— Mi lesz a hivatásuk ezeknek a női hallgatóknak? — kérdeztem.

— Hitoktatók lesznek az iskolákban, s talán egyesek a teológiai fakultás előadói lesznek. Sok világi teológusunk van.

Végül azt a kérdést tettem fel, ami személyesen is érdekelt. Küng professzor ugyanis már előzőleg jelezte, hogy a német szabadelvű keresztény mozgalom nem ismeretlen előtte. Egy helyütt azt írja Küng professzor: „A kereszténység kritériuma, a sajátosan keresztény jelleg, amely érvényes a dogmatikára és így következésképpen az etikára is, nem elvont valami, nem is egy Krisztus-idea, egy krisztológia, vagy egy krisztocentrikus gondolatrendszer, hanem maga Jézus, mint Krisztus, mint mértékadó.”

— Játshatnak-e az ilyen kis liberális és független vallásos közösségek igazi szerepet a nagyokra jellemző módon? — kérdeztem.

— Igen — válaszolta ő azonnal. — De az a tény, hogy csak létez-

nek, nem segít rajtuk és az ügyön. Kapcsolatba kellene lépniük más vallási közösségekkel. Fontosságuk abban áll, hogy önmagukat hozzájárulásként adhatják. De ez csak akkor történik meg, ha dialógust folytatnak más vallási közösségekkel, ha részt vesznek a különböző vallások közötti kapcsolatok megteremtésének munkáiban.

Hans Küng professzor hatásos, lelkes, vonzó egyéniség. Hogy végül is milyen részt vállal a közös

nagy cél érdekében, nem lehet előre megmondani. Annyi bizonyos, hogy élő példaként tükrözi a katolikus egyház fény- és árnyoldalait. Azok az ismételt próbálkozások, amelyek őt háttérbe akarják szorítani, a katolikus egyházon belüli vezetésre utalnak vissza, s céljuk az, hogy az egyházon belüli tekintély elvét megtartsák. Másrészt viszont ezeknek a próbálkozásoknak az időnkénti sikertelensége, s Küng professzornak az alapvető kérdé-

sekben határozott vélemény-nyilvánítása bizonyítja, hogy a katolikus egyházban ma igazi és hatékony szabadságtörekvés van.

A fenti beszélgetés megjelent a badeni (NSZK) tartomány szabad-
elvű protestáns gyülekezeteinek
Mannheimban kiadott „Freie Reli-
gion” 1976. októberi számában.

Németből fordította:

Fischer Ilonka

Székely vértanúk

„Amikor 1854. március 10-én reggel Marosvásárhelyen a Postaréten, a Székely mártírok terén kivégezték Török Jánost, Gálffy Mihályt és Horváth Károlyt — a Makk-féle összeesküvés székelyföldi szervezőit, majd április 29-én Sepsiszentgyörgyön hasonló hadbírói ítéletet hajtottak végre Várady Józsefen és Bartalis Ferencen —, a dobpergés és a német vezényszavak az öt férfiú vértanúságán kívül a Habsburg-ellenes mozgalmak végét is jelzik.”

A fenti bevezető mondattal indul az a *Károlyi Dénes* által válogatott és az ő bevezetőjével ellátott dokumentum-gyűjtemény, mely a 48-as szabadságharcot követő szervezkedés anyagát tartalmazza, és a romániai *Kriterion* kiadásában jelent meg. Felöleli Makk József és Kossuth levelezését, Makk úgynevezett szeptemberi rendeleteit, valamint Gál Sándor tervezetét és Kossuthal folytatott levelezését. Tartalmazza Figyelmessy Fülöp, Bálint Áron és Veress Sándor visszaemlékezéseit, valamint Orbán Baláznak az elítéltekre emlékező írásait és azt a visszaemlékezést is, melyet Várady József-re vonatkozóan mondott el 1970-ben az akkor 82 éves Egyed Lajosné.

Amikor elolvastam a terjedelmében kicsiny, de tartalmában és célkitűzéseiben igen becses írást, mélyseges tiszteletet éreztem a könyv szerzője iránt, aki arra vállalkozott, hogy történelmünknek sokat vitatott, de a köztudatban mégis kevésbé ismert korszakáról tájékoztasson.

Felmerülhet a kérdés, hogy miért az *Unitárius Élet* lapjain írok e könyvről, mely jelentős történelmi kérdést vet fel és taglal, minden vallási vonatkozás nélkül. Válaszom, hogy azért, mert a könyv híven tükrözi azt a történelmi tényt, hogy unitárius őseink elsökként voltak ott minden haladó mozgalomban. *Soófalvi József* unitárius rektor és *Árkosi Mózes* unitárius lelkész mellett a kivégzettek és elítéltek sorában is ott találjuk eleinket. De a kemény várfogságot szenvedett elítéltek között ott vannak a nők is. A szabadságharcban is részt vett *Hajnal Róza*, aki a kivégzett Török János felesége, valamint *Kenderessy Elek*né *Boér* Nina.

A meghatottság és a tisztelet vegyes érzésével lehet csak olvasni a

sorokat, melyeket éppen Török János írt kivégzése előtt: „Ügyünk nem egy ember, és nem is egy nemzet ügye, hanem egész honunknak, sőt több: a rabiga alatt görbedő népeknek és nemzeteknek szent ügye...”

A 48-as polgári forradalmak leverése után az emigrációba kényszerült vezetők, élükön Kossuthal, — még az 50-es évek elején is — úgy látták, hogy a féktelen terror miatti elkeseredés és a hűség a 48-as eszmékhez, bármikor alkalmasak egy újabb forradalom kirobbantására. Elképzeléseik szerint, ez csak jó szervezési munka és megfelelő mennyiségű fegyver biztosításának a kérdése.

Ez a kiindulópont azonban nem volt összhangban az európai helyzettel. Az osztrák birodalom kilábalóban volt korábbi gazdasági válságából, és az ezzel járó fellendülés minden méretű forradalmat kizárt. Kossuth, kapcsolatba kerülve az olasz Mazzinivel, nem vette észre ezt a számára kedvezőtlen légkört. Az erdélyi és a magyarországi helyzetet *Gál Sándor* és a hozzá hasonlók jelentései alapján bírálta el, túlbecsülve a partizán akciók esélyeit. Mindezek mellett még a szomszéd népek várható magatartását is túlzott derűlátással ítélte meg.

Szervezkedéséhez a nyugati hatalmaknál is segítséget keres. Hamar ráébred azonban arra, hogy Angliától nem várhat segítséget. Így a franciákban keresi a szövetségest. Egy bizonyos Kiss nevű megbízottját küldi Párizsba, hogy kapcsolatot keressen a bonapartistáknál. Meglepő, szinte mesébe illő ígéretek

szóló tájékoztatásokat küld ez a Kiss Kossuthnak, sőt egy olyan levelet is, melyet állítólag Louis Napóleon saját kezűleg írt részére, s melyben Párizsba hívja Kossuthot. Ezt a levelet aztán Kiss Erdélyben közreadja, hogy ezzel is segítse az erdélyi és a magyarországi felkelést. Olyan híreket is eljuttatnak hozzá, hogy még császári-királyi hivatalnokok is részt vesznek az összeesküvésben. Természetes, hogy Kossuth — elképzeléseiben — e kétoldalú félretájékoztatás áldozata lesz.

„... Louis Bonaparte egy csapásra két legyet óhajt agyonütni. Meg akarja magát kedveltetni Kossuthal és Mazzinivel, hogy aztán elárulja őket az osztrákoknak, amiért ezek cserébe majd beleegyeznek abba, hogy ő a francia császári koronát feltegye a fejére. Emellett úgy véli, hogy Kossuth és Mazzini minden befolyásukat elvesztik a forradalmi pártban, mihelyt kiderül, hogy tárgyaltak, illetve összeköttetésbe léptek vele.” (Marx: „Mazzini- és Kossuth-akció.” — M—E. vál. 8. h. 351. p.)

Ebben a helyzetben az európai kis népek csak a saját erejükre támaszkodhattak, a lehetetlent is megkísérelve a túlerővel szemben. De még erre sem kerülhetett sor, mert elárulták a szervezkedést, és leleplezték az összeesküvést. A mozgalom elfogott irányítói azonban fényes bizonyosságot tettek elvi szilárdságukról, s bár az akció sikertelen maradt, annyit elértek, hogy a Habsburg-kormányzat kénytelen volt lefékezni túlzott beolvastási politikáját.

Husztiné Árkossy Ilona

Az IARF I. számú teológiai bizottsága

a Schweizerischer Verein für Freies Christentum berni tagozata meghívására Bernben 1977. január 21—23. napjain ülést tartott dr. Andreas Rössler stuttgarteri szabadelvű lelkész elnökletével. A bizottság munkájában a szocialista államokban élő tagedyházak képviselőiben dr. Erdő János kolozsvári teológiai professzor, egyházi főjegyző vett részt. A bizottság átdolgozta az IARF tavalyi Bulletinjében közre-

adott első számú tájékoztatást, és *Tolerancia és Igazság* cím alatt foglalta össze az 1978. évi oxfordi kongresszuson megbeszélendő vitapontokat. A kidolgozott szöveget lapunk legközelebbi számában tájékoztatásul közölni fogjuk.

Az ülés megbeszélésein a bizottság tagjain kívül számos svájci, holland, német és angol érdeklődő is részt vett. Jelen volt Diether Gehrman, az IARF főtájtára is.

Az egyházi szertartásokról

(Prof. A. Gounelle, Montpellier cikke nyomán)

Az egyházi szertartások napjainkban számtalan vita alapjául szolgálnak. Még a protestáns egyházakban sem egységes a vélemény velük kapcsolatban, s bár nem ezek a legégetőbb problémák, mégis érdemes velük foglalkozni, mert sok esetben egészen szélsőséges és ellentétes vélemények ütközőpontját jelentik.

A szertartásokat illetően két ellenkező nézet áll egymással szemben, s különbözőségük nemcsak a gyakorlatban jelentkezik, de elvi síkokat is érint.

Az egyik álláspont a szertartásokat „szentségeknek” tekinti. Eszerint Isten bizonyos tárgyak, jelek és formák által jelentkezik az ember számára. Ezek a dolgok szentek és az üdvösségnek hordozói. Ezek Isten jelenlétének bizonyosságai. Így vannak szent helyek, intézmények (pl. az egyház) szertartások (rítusok, misék), valamint szövegek (pl. a Biblia, a dogmák és a hitvallások).

E „szent dolgok” szerepe nyilvánvaló és lényeges. Ezek nélkül — vallják egyesek — nem lehetséges vallásos, lelki élet, sőt nélkülük Isten maga hiányozna a világból, és ismeretlen maradna az ember számára. Ez a felfogás táplálja azt az irányzatot, amely az egyházat is isteni rangra kívánja emelni, mint amely kizárólagos hordozója a láthatatlan Akaratnak. Ugyanígy vélekednek sokan a Bibliáról, amellyel kapcsolatban minden ellenvetés vagy kritika szentségtörésnek minősül.

Természetesen ez a „szentséges” felé hajló gondolkodás központi jelentőséget tulajdonít a keresztség és az úrvacsora szertartásának is, melyeket mintegy természetfeletti születésnek és tápláléknak minősít. Utóbival — mondják — Krisztus valóságos testét és vérével vehetjük magunkhoz. A keresztség — e nézet szerint — elengedhetetlen az üdvösséghez, mert büntörlő ereje van, s ha ennek hiányában halna el a gyermek, kárhozatra jutna.

A „szentségekbe” kapaszkodó gondolkodással szemben áll a tiltakozó és „képromboló” nézet. A képrombolás fogalma itt azt akarja kifejezni, amit a középkori gyakorlat is tett, t. i. tiltakozást Isten mindenféle ábrázolása és helyettesítése ellen. Soha nem hitetlenségből tiltakoztak az emberek a szentképek, az oltárok, szobrok és szentelt ostyák ellen, hanem mert mindezekben a bálványimádás veszélyét látták. A protestálás ellenük mindig ezek abszolút értékét tagadta, mondván, hogy mindezek nem lehetnek szentek, mert egyedül Isten szent. Ő több mindannál, amit az ember tudhat, elképzelhet vagy kigondolhat felőle.

Isten ezekben a dolgokban csak bensőleg és szellemileg lehet jelen. A szertartások is csupán figyel-

meztetnek az isteni kegyelem létezésére. A keresztség nem elengedhetetlen feltétele az üdvösségnek, csupán arra int, hogy Isten szereti és segíti az embert, és hogy ez a szeretet semmit sem veszítene érvényéből a keresztség szertartása nélkül sem. Ugyanígy az úrvacsora esetében; nem általa jutunk közösségre Krisztussal, hanem ennek jegyei figyelmeztetnek a közösségre, amelyet a hit nyújthat számunkra.

Szertartásaink szerepe eszerint pedagógiai jelentőségű. Nem foglalata és nem központi magja a keresztség életnek egyik sem, hanem lehetősége és eszköze a vallásos megnyilatkozásnak. Kálvin mankóhoz hasonlította őket, amelyeknek segítségével járni képes a megrokkant. Sem lebecsülni, sem túlértékelni nem szabad ezért azokat. Ha isteni rangra emeljük a szertartásokat, áldozataivá válunk a mágiának és a bálványimádásnak.

A protestantizmus körében mindkét irányzat fellelhető, mind az istenítés, mind a képrombolás. Egyesek úgy vélik, hogy a pápai csalhatatlanságot a Biblia tévedhetetlensége helyettesíti, valamint a szentostya átéltyegülését pótolja az úrvacsorában jelenlevő Fiúisten. A másik irányzat minden szentséget viszonylagosnak tekint, és elutasítja azt a nézetet, hogy bizonyos dolgok magukba zárhatják Istent. A dolgok csak jelölhetik őt. Ez utóbbiakhoz tartoznak a szabadelvű keresztyének is, anélkül, hogy elutasítanák a szertartások gyakorlását.

Ez a szembenállás nem pusztán elméleti, de határozott következményei vannak. Eszerint ugyanis a szabadelvűek a keresztséget nem dogmatikai, hitelvi okokból szorgalmazzák, hanem pedagógiai céllal. Ugyancsak a fentiekből következik, hogy a szertartásokat senkire nem lehet ráerőszakolni. Bárki lehet tökéletes keresztyén anélkül, hogy megkeresztelkedne, vagy az úrvacsora alkalmával élne. Ha valaki nem kíván, vagy nem tud élni e jegyekkel, tisztelni kell a körülményeit és egyéni szabadságát. Ők nem kevésbé tagjai az egyháznak, és hitük ettől függetlenül is lehet mélyes és valós. Viszont a szertartásokat soha nem szabad megtagadni, ha valaki igényli és kéri azokat. Mellőzni a gyermekek megkeresztelését ott, ahol ez szokás és lehetséges, egyet jelent az egyháztól való elidegenítéssel, s egy olyan alkalom elmulasztásával, amelynek során az evangélium szellemét lehetne tolmácsolni.

Minden körülmények között annak kell szemünk előtt lebegnie, hogy a szertartások vannak az emberért, és nem az ember a szertartásokért.

Franciából fordította:

Bajor János

Apor Péter történetíró

A 300 évvel ezelőtt született Apor Péter szemtanúja és tevékeny közreműködője I. Apafi Mihály erdélyi fejedelem uralkodása utolsó esztendeinek és az utána következő Habsburg térhódításnak. Rákóczi szabadságharca idején két évig Rabutin császári főparancsnok fogóságában szenved. 1713-ban viszont bárói rangot kap. Vezetésével sikeresen elhárítják az erdélyi seregek az 1717-es tatárbetörést. A Háromszék megyei Altorján volt udvarháza.

Hírnevét elsősorban a *Metamorphosis Transylvaniae...* (1736) című történeti és irodalmi értékű művével alapozta meg az utókor számára. Színesen, olvasmányosan,

reális látással írt azokról a nagy átalakulásokról, melyek Erdély társadalmában végbementek a fejedelemiség megszűnését követő évtizedekben a Habsburg politikai jelenlét nyomán. Arról az időről szól írása, amikor az erdélyi urak Konstantinápoly helyett Bécsbe mennek bevásárolni. Érzékelteti, tények felsorolásával a „náj módi” nyomorúságát, s az előtte való idők gazdagságát. Hú képet rajzol a XVII. század végének és a XVIII. sz. elejének kulturális állapotáról is. Kedvesen „sírja vissza” a régi öltözködési és vendégeskedési szokásokat, mert ezek elmúlásával mint-ha valami fontosat is eltemettünk volna.

A következőkben a *Katolikus Szó* 1977. évi 2. számából idézünk: Valóságossága komoly, hitvalló. Birtokában volt a róla elnevezett APOR-kódex (1466-ban másolták), mely a bécsi és a müncheni kódexszel egy egészhet alkot, s a legrégebb magyar bibliafordítás részleteit őrzi. Örömmel emlékezik gyermekkori ministrálgatásaira Fogarason és boldogan összegzi: „...nem vala felekezeti különbségtétel az emberek között, az akár katolikus, akár kálvinista, akár unitárius, és ha találtatott magyar, csak emberséges ember volt, egyaránt szerették magokat, együtt vigadtanak...”

B. M.

Az IARF újévi üdvözlője

— Részlet —

Amikor egy év véget ért, és egy új évnek nézünk elébe, számvetést készítünk, és feltesszük a kérdést: Mit végeztünk, mire jutottunk? Nem mulasztottuk-e el kihasználni az adódó alkalmakat? Az IARF 1976. évi munkájának fő jellemzője a széles körű találkozók megszervezése volt Amerikában, Európában és Ázsiában, melyekkel az volt a célja, hogy a szervezethez tartozó egyházakkal közösen megtalálják és kitűzzék a kölcsönös megértéshez vezető utat.

„Egységünk a különbözőségben”, valamint a szekularizált világ egyre újabb kérdéseket vet fel, s ezek-

re megkísérelünk válaszolni, s egyben kitűzni a jövőben követendő utat. Fontos tényező, hogy megtaláltuk az összekötő hidat a nyugati vallásosság és a keleti áhitatosság között. Ennek nyomán az a célunk, hogy elvezessünk mindenkit erre az útra, hogy ki-ki önállóan, a magába mélyedni tudó ember felelősség-tudatával hozzájáruljon az emberi-ség békéjének megteremtéséhez.

Találjuk meg önmagunkat, és mindenkiiben tiszteljük az Embert. A türelem és a méltánylás az a két támpillér, amire 1977. évi munkánkat építjük.

Fordította: Vadady Vera

Unitárius szerzők református kiadványokban

A református egyház sajtóosztálya két hasznos prózai és verses válogatást jelentetett meg. A „Kincsesláda” c. kiadvány vallásos tárgyú elbeszélések gyűjteménye. Ezek között olvasható Gyallay Domokos „Ismerkedés a faluval” c. szép elbeszélése. A kötet végén rövid ismertetés olvasható a közreadott munkák szerzőiről. Itt „Gyallay Domokos” címszó alatt a következőket olvashatjuk: „Bencéd 1880-?” Gyallay írói nevét hibásan közli az ismertetés és a tárgymutató. Munkásságának ismertetése kapcsán

megjegyzi, hogy a kolozsvári unitárius gimnáziumnak is tanára volt. Így csak egy telefonba került volna megtudni, hogy Gyallay Pap Domokos Budapesten 1970-ben elhalt. A „Templomablak” c. kötet istenes verseket és műfordításokat közöl. A bevezető megjegyzi, hogy református költők művei mellett bőven találhatók benne evangélikus és katolikus költők alkotásai is. Örvendünk annak, hogy az unitárius Fodor József Kossuth-díjas költő „Mérlegen” c. szép verse azért helyet kapott a kötetben.

Isten halála után

J. F. Rebaud a genfi *Le Protestant* c. havi szemle 1975. évi egyik számában közreadott ismertetésében rámutat arra, hogy Svájcban — Franciaországgal és Németországgal ellentétben — mind ez ideig nem terjedt el az ún. „Isten halála” teológia. Ebből a szempontból döntő jelentőségű André Gounelle-nek, a montpellier-i protestáns teológiai fakultás professzorának Lausanne-ban most megjelent könyve. Az „Isten halála” Gounelle-nél metafora, mely a hagyományos istenkép megrendülését jelzi. E folyamat azonban nem feltétlenül vezet el az ateizmushoz. Kifejlődhet belőle egy nyitottabb kereszténység is, mely újmódián veti fel a hit és a kultúra viszonyát. E nyitott kereszténységet „kritikai és pozitív” kereszténységnek nevezi a szerző. Egy ilyen típusú kereszténység által képviselt kultúra egyszerre kerülne el a dogmatizmus és szkepticizmus Scylláját és Charybdisét.

Szalai Pál

HÍREK

Húsvét első és másodnapján templomainkban a megszokott időben úrvacsoraszertással egybekapcsolt ünnepi istentiszteletet tartunk.

Gyülekezeti összejöveteleinket, Húsvét ünnepe után, máj. 7-én a Nagy Ignác utcában és máj. 15-én a Hógyes Endre utcában megtartjuk.

Biblia óráinkat, a Nagy Ignác utcában ápr. 25., máj. 9. és 23., a Hógyes Endre utcában ápr. 18., máj. 2., és 16. napjain a szokott időben tartjuk.

Dr. Várkonyi Imre prépost kanonokot, az Actio Catholica országos igazgatóját, a katolikus püspöki kar külügyének vezetőjét, 60. születésnapja alkalmából egyháza és a magyar társadalom melegen köszöntötte. Püspökünk levélben kifejezett jó kívánságait dr. Várkonyi Imre meglehangú baráti levélben köszönte meg.

Unitárius vallásos félórát közvetített a Petőfi rádió jan. 16-án, Bajor János, március 27-én Végh Mihály lelkészek szolgálatával. A legközelebbi közvetítések időpontja, június 5., július 31., szeptember 18.

Id. László Gyula, a budapesti unitárius egyházközség könyvtárának első rendezője, annak idején tervbe vette egy könyv megírását „Az unitárius egyház története képekben” címen. Születésének százéves évfordulójára emlékezve összegyűjtött jegyzeteit gyermekei, dr. László Gyula professzor és Székely Miklósné sz. László Vilma egyházi levéltárunknak adományozták. László Gyula 18 éven át az unitárius könyvtár gondos őre volt, és amikor 1947-ben e tiszteről lemondott, a budapesti egyházközség presbitériuma Barabás István lelkész aláírásával köszönő levelet írt hozzá, melyben önzetlen munkásságát méltatva megállapítja, hogy „megörökíti László Gyula tisztaságát és a jó unitáriusok díszes sorában”. Az értékes adatgyűjtemény ajándékozásáért a gyermekeknek köszönetet mondunk.

Kocsordi templomunk tetőzete javítására szorult. A január 28-án tartott EKT-ülés foglalkozott e gondunkkal. Dr. Kallós Tibor főorvos tb. egyházi tanácsos betegsége miatt nem lehetett jelen az

ülésem, csak a tárgysorozatból értesült a fentiekről. Igazi unitárius módon cselekedett, amikor egyezer forint adományt küldött. Jószándékú segítőkészsége buzdítson másokat is.

Özv. Kozma Ferencné, néhai Kozma Ferenc, egykori budapesti egyházközségi gondnokunk özvegye egy igen értékes ezüst tálat és sajátkezűleg varrt csipketerítőt ajándékozott néhai férje emlékére szülővárosának. Az ajándékot letétként a budapesti unitárius egyházközség-nél helyezte el megőrzésre. Az adomány méltó az adakozó nemeslelkűségéhez, és ahhoz az ősi Kozma családhoz, mely századokon át unitárius lelkészek nemzedékét adta egyházunk szolgálatára, köztük azt a két Kozmát is, akik a Kénosi-Uzoni kéziratot unitárius egyháztörténelmet folytatták.

A budapesti egyházközség febr. 11-én a presbiterek nagyszámú részvétele mellett tartott ülésén tárgyalta és elfogadta az 1976. évi zárszámadást és az 1977. évi költségvetést. Ezt követően folyó ügyeket tárgyalta. Közgyűlését febr. 27-én tartotta, mely a presbiteri ülés határozatait megerősítette és az esedékes választásokat megtartotta.

Sepsi Jánosné, Márton Ilonka, egyházi tanácsos, budapesti presbiter váratlanul súlyosan megbetegedett. Kórházi betegágyánál sokan keresték fel jó barátai és tisztelői köréből. Már a javulás útján van, s kívánjuk, hogy minél előbb nyerje vissza teljes egészségét, mert önzetlen szeretetből fakadó egyházi munkájára még nagy szükségünk van.

Fischer Józsefnének, aki már hosszabb ideje betegeskedik, mielőbbi felgyógyulást kívánunk. Társadalmi munkában néhány alkalommal most is fordításaival segíti lapunk munkáját.

Karamán Miklós gyógyszerészt, dr. Karamán Ferenc egyházi tanácsosunk fiát, a Szegedi Tudományegyetemen nemrégiben summa cum laude minősítéssel a gyógyszerésztudományok doktorává avatták. Szeretettel köszöntjük.

Pirnát Antal kandidátus, akinek „Rapporti Veneto-Ungheresi All'Epoca del Rinascimento” c. dr. Klaniczay Tibor professzor szerkesztésében megjelent olasznyelvű kötetben olvasható „Per uno nuo-

va interpretazione dell'attività di Giorgio Blandrata” c. új szempontokat közlő tanulmánya —, nemrégiben a szegedi tudományegyetemen Keszler Bálint kandidátus meghívására e témakörben előadást tartott. A Blandrata György erdélyi működésére új fényt vető előadás jelen volt meghívás folytán Kelemen Miklós szegedi lelkészünk is.

Berde Mózes unitárius egyházi munkásságát főként *Benczédi Gergely* tanár még 1901-ben megjelent életrajzából és más cikkekből jól ismerjük. A *Levéltári Szemle* 1976. évi 1. számában jelent meg Kálnoki Kis Tamás „Berde Mózes kormánybiztos 1849-ben” c. tanulmánya, mely adatok a független magyar külpolitika történetéhez” c. érdekes alcímet viseli. E sok új adatot feldolgozó és eddig nem publikált levéltári anyagot ismertető tanulmány vázolja Berde Mózes kormánybiztos külpolitikai vonatkozású munkásságát és elmondja, hogy mint „guberniumi ügyvéd miként tevékenykedett, hogy Petőfi barátja volt, hogy Vasvári Pállal kapcsolatban állt, hogy Bemmel ismeretségbe került, hogy Josefstadt-ban miként élt, hogy Kelemen Benjamin a haladó gazda rokona és jó barátja volt, hogy hatással voltak rá a korai szocialisták és közgazdászok, hogy értékelte és ismerte Beszédes Józsefnek, a reformkor kiváló vízimérnökének munkásságát...” Egyházunk egyik nagy emberének világi munkásságára jeles fényt vetnek a fentiekben közölt újabb adatok.

Armarius, Studia ex historia scripturae, librorum et ephemeridum c. új sorozatot indított a Magyar Tudományos Akadémia. Az első kötet nemrégiben jelent meg és 18 magyar és külföldi szerző idegen nyelven megjelent írásait tartalmazza. Dan Róbert kandidátusnak angol nyelven jelent meg egy bevezető tanulmánya *The Works of Vehe-Glirius and Early Sabbatarian Ideology in Transylvania* címen. E tanulmány még Glirius főművének a *Mattanjah*-nak Dan által Hollandiában felfedezett eddig lappangó nyomtatott példányának ismerete nélkül íródott. A szerző ismertette a heidelbergi antitrinitárius per egyik vádlottjának Vehe Mátyás pfalzi protestáns lelkésznek életútját, melynek egyik szakaszában Kolozsvárt az unitárius kollégiumban

Glirius álnéven működött az ezeröttszázhetvenes évek végén. Ma már kétségtelen, hogy, *Glirius* tanításai adták az alapot az erdélyi szombatosság kialakulásához. Reméljük rövidesen ugyancsak angol nyelven jelenik meg Dán önálló kötet, mely a Mattanjah tartalmát, és hatását fogja ismertetni „*Matthias Vehe Glirius and the Radical Reformation*” címen, ugyancsak a MTA kiadásában.

Az Unitárius Élet külföldi olvasóit kérjük, hogy a drága postai és előállítás költségekre tekintettel ne felejtkezzenek meg — előfizetés helyett — önkéntes adományuk beküldéséről 1977-ben sem. Az eddig már beérkezett adományokat köszönjük. Új külföldi unitárius címeket is kérünk, hogy oda is megküldhessük lapunkat. Legutóbb egyik Spanyolországban élő magyar unitárius hívünk küldött jelentős adományt, és ami ennél is jobban esett, meleg szavakkal méltatta lapunkat.

Lapunk jelen számának kéziratát 1977. febr. 23-án adtuk nyomdába.

Külföldi hírek

Dr. Sigrid Hunke asszony, ismert író-nő, a közel-keleti arab világ jó ismerője, a Deutsche Unitarier Religionsgemeinschaft alelnöke, új könyvet jelentetett meg „*Kamele auf Kaisermantel*” — Tevék császári köpenyegen — címmel. E munkájában a XIX. századi és a századforduló arab-német kapcsolatát elemzi érdekes szemszögből.

Bartalis János, az ismert költő, a romániai magyar evangélikus egyház főgondnoka elhunyt.

Indiában, az északi hegyes területen fekvő Khasi, Jaintia és Mikir hegyek környékén számos unitárius gyülekezet működik. A főként mezőgazdaságban dolgozó hindu unitáriusok gyülekezeteinek a vezetését D. Marbaniang végezte, akivel már több nemzetközi IARF-kongresszuson találkoztunk. Az angliai unitáriusok Manchester városában működő teológiai főiskoláján végezte el teológiai tanulmányait Roosevelt Pariat, aki 1976-ban visszatért Indiába. Most felosztották egymás közt a gyülekezetek vezetését. A nyugati részeket fekvő gyülekezetek előljárója Church Visitor elnevezéssel D. Marbaniang, a keleti részek vezetője pedig az új munkás, R. Pariat, aki érdekes beszámolót küld 1976. évi működéséről. Az év folyamán összesen 53 alkalommal látogatott el gyülekezetekbe, egy-egy gyülekezetbe többször is. 102 gyermeket keresztelt meg, 13 halottat temetett, köztük 4 két éven aluli gyermeket. 37 új tagot vett fel a gyülekezetekbe. 4 házasságkötés alkalmával szolgált. 1976 júliusában meglátogatta e vidék unitárius gyülekezeteit dr. J. Young chicagói unitárius lelkész, akinek felesége hindu származású. A nagyvilágon élő unitáriusoknak 1977-re boldog új évet kíván, amit mi is szeretettel viszonzunk.

Advance — haladás címen az amerikai unitárius univerzalista egyház lelkészeinek tekintélyes csoportja sokszorosított komoly teológiai előadásokat bocsátott közre, és több eredményes teológiai vitaösszejövetelt rendezett az elmúlt hónapokban. A kiadvány szerkesztője Irving R. Murray lelkész, a tanácsadó bizottságban számos ismert unitárius lelkész neve szerepel, közülük csak dr. Donald Harrington New-York-i lelkész és dr. Max Kapp Vineyard Haven-i lelkész, volt külügyi osztályvezetőt említjük, akik többször jártak hazánkban is.

Mikó Imre „A bércen esett fa” c. Bölöni Farkas Sándor életútját bemutató regénye második kiadásban is megjelent és Budapesten is kapható. A szép címlapot is unitárius művész, Deák Ferenc készítette.

A Deutsche Unitarier Religionsgemeinschaft 1977. jún. 17–19. napjain Hameln városában közgyűlést tart, melyen belső szervezeti kérdésekkel foglalkoznak. Itt adnak tájékoztatást az északi-tengerhez közeli Klingbergben örökölt telken létesítendő ifjúsági és konferenciás tábor megindult építkezéséről is.

Dr. Harrington Donaldné sz. Szánthó Vilma okl. unitárius lelkész, aki — mint ismeretes — Kolozsvárt szerzett lelkészi

oklevelet —, férje mellé a New York-i Community Church tanácsa nemrégiben társlelkésziül választotta meg. Megtartja azonban továbbra is a New York-i unitárius egyetemi hallgatók körében kifejtett eddigi eredményes munkakörét is. Új, felelősségteljes tisztében szeretettel köszöntjük.

A frankfurti unitárius gyülekezet, a nyugalomba vonult Dr. H. Todt helyébe — Dr. Todt 1968-ban hazánkat is meglátogatta és részt vett jubileumi zsinatunkon — Walter Meyer lelkész hívta meg, aki már bizonyosságot tett lelkészi szolgálatának értékeiről, s így tekint gyülekezetére és az unitárius világ bizalommal új munkahelyén végzendő munkássága elé. 1972-ben a heidelbergi kongresszusról tett kirándulás alkalmával püspökünk meghívás folytán járt Mainzban és megismerte Meyer lelkész és egykori gyülekezetét. W. Meyer lelkész vette át a frankfurti unitáriusok *Unitarischer Mitteilungsblatt* c. szemléjének a szerkesztését is. Szeretettel köszöntjük új tisztében.

Az IARF februári elnökségi ülésével kapcsolatosan Offenbachban a Helmut Mannteuffel lelkész vezetése alatt álló gyülekezetben ünnepi istentiszteletet tartottak, melyen dr. Robert Senghas, az amerikai unitárius univerzalista egyház ügyvezető elnöke prédikált.

Az Idar-Obersteini szabadelvű gyülekezet tavaly novemberben emlékezett meg fennállásának százszázadfordulójáról. E gyülekezettel is örvedetes kapcsolatot tartunk és jókívánságainkat küldjük.

Fazekas Jánosné andrásfalvi unitárius asszonyt, hat gyermek édesanyját — köztük Fazekas János romániai miniszter — gyászolókat sokasága előtt temette el a falusi sírkertben dr. Kovács Lajos kolozsvári püspök nagy papi segédlettel. A sírnál — a falu szokása szerint — Báró József esperes búcsúztatta férjétől, gyermekeitől és nagyszámú tisztelőitől.

Diether Gehrmann, az IARF főtitkára bejelentette, hogy részt vett a KBK német szövetségi köztársasági bizottsága Frankfurtban, január végén tartott ülésén, ahol találkozott dr. Ingo Roer német lelkésszel, a KBK egyik vezető német munkatársával, akinek a KBK munkáját ismertető könyve nemrégiben magyarul is megjelent. Dr. Ingo Roer lelkész egyébként részt vett és fel is szólalt az IARF 1972-ben Heidelbergben tartott kongresszusán.

Az amerikai unitárius univerzalista egyház 1977 júliusában új elnököt választ, mert belső szabályai szerint e tisztet elnyert személy, akit négy éve állítanak az egyház élére, csak egyszer választható vissza — hasonlóan az Amerikai Egyesült Államok elnökéhez. Így dr. Robert N. West visszavonul, miután két cikluson át töltötte be e tisztet. Járt néhány évvel ezelőtt hazánkban is, amikor fogadta őt az Állami Egyházügyi Hivatal elnökhelyettese.

Az elnököt jelölés útján közgyűlési választáson hívják el feladatukra megválasztására. A jelölés sorrendjében három pályázó közt dől el a választás. Dr. Carnes, buffalo lelkész az egyetlen a jelöltek között, aki járt hazánkban, évekként ezelőtt dr. Harringtonék által vezetett 1968. évi turistacsoporttal. Dr. J. Mendelsohn, a chicagói első unitárius gyülekezet pásztorja és dr. Gordon McKeeman, Akron, Ohio állam lelkésze — utóbbi a két egyház egyesülése előtt univerzalista lelkész volt — pályáznak az elnöki tisztségre a következő négy esztendő 1977–1981. évi ciklusra.

Dr. Szabó Árpád, a kolozsvári egységes protestáns teológiai intézet egyik unitárius professzora, az amerikai Meadville-Lombard unitárius teológiai fakultástól ösztöndíjat kapott tanulmányok folytatására. Kívánjuk, hogy ismeretekben meggazdagodva térhessen haza, hogy tovább folytathassa majd előadásait a bibliai szakcsoport tárgyaiban.

Bíró István ny. bágyóni unitárius lelkész Aranyosrákoson elhalt 1977 januárjában 83 éves korában. Temetésén a szolgálatot Lőrinczy Károly lelkész és Benedek Sándor esperes végezték.

Papp Ferenc, volt homoródszentpéteri unitárius lelkész nemrégiben elhunyt.

Gombási János, volt aranyosrákosi lelkész, tb. esperes, 84 éves korában még tavaly, májusban hunyt el.

Dr. Milos Erdélyán, belgrádi orthodox

teológiai professzor, a kiváló énekes-kanonok nemrégiben elhalt. Karácsonyi üdvözlőnk már nem jutott el kezéhez, azt a posta visszahozta „dédédé” szomorú jelzéssel. Egyházunk iránt meleg barátságot tanúsított és budapesti útjai alkalmával püspökünket is felkereste.

A Lengyel Tudományos Akadémia filozófiai és szociológiai intézete, 1979 májusában Varsóban „*Socinianism and its Role in the Cultures of the Seventeenth and Eighteenth Centuries*” címen konferenciát tart. A megbeszélések tárgya a szocinianizmus szerepe a XVII. és XVIII. századok kultúrájában. Erre az összejövetelre a világ minden tájáról érdeklődőket és előadókat hívott meg a rendező bizottság nevében Dr. Z. Ogonowski, Dr. L. Szczycki és Dr. J. Tazbir professzorok, akik ismert szakértői a lengyel szocinianizmus történetének és a vele kapcsolatos problémáknak. Erre a gyűlésre dr. Ferencz József püspökünk is meghívást kapott.

Százéves az orosznyelvű Biblia. Erről az ünnepi alkalomról emlékezett meg a moszkvai Orthodox Theológiai Akadémia múlt év végén tartott ülésén, melyen jelen volt Pimen pátriarcha is. Több előadás méltatta az első és az azóta megjelent kiadások jelentőségét.

Prof. dr. Umberto Pagnotta, az olaszországi unitáriusok vezetője, pármái professzor meglehetősen levelében küldte el karácsonyi és újévi jókívánságait egyházunknak. A XVI. században az anti-trinitárius gondolat képviselői közül sokan származtak olasz földről, hogy csak a két Socinus: Laelius és Faustus nevére emlékeztessük olvasóinkat.

A Romániai Unitárius Egyház Marosvásárhelyt, 1976. dec. 4–5. napjain Zsinati főtanács ülést tartott. Dr. Barabáss, László és dr. Mikó Imre főgondnokok elnököltek. A megnyitás napján Fazekas Ferenc tordai lelkész prédikált. A szokásos püspöki és tanácsi jelentések után tárgyalta az ülés a liturgiareform ügyét, melyet a négy egyházkör közül három elfogadásra érettnak tartott. Több felszólalás után a végleges formába öntést egy későbbi ülésre halasztották. A választások során a megüresedett főtanácsai képviselői tisztségek egyikére újra asszonyt választottak, Kelemen Imréné, sz. Bedő Boriska okl. unitárius lelkész. Így a Főtanács nőtagjainak száma ezzel háromra emelkedett, mert Asztalosné, Mikó Klára mérnök és dr. Rednikné, dr. Gyergyay Judit orvos már régebbi idő óta tagjai e magas testületnek.

A vasárnapi napon dr. Kovács Lajos püspök 23 fiatal lelkészt szentelt fel. Az avatás utáni úrvacsoraszünetet dr. Szász Dénes ágendája vezette be. A közeledő Berde-serleggel az emlékezést Márton Samu ny. tanár, kolozs-tordai egyházköri felügyelő gondnok mondotta.

Az IARF oxfordi 1978. évi világkongresszusát megelőzően az unitárius és szabadelvű asszonyok szövetsége Oxfordban, a Szent Anna kollégiumban 1978. július 25–28. napjain ülést tart, a körünkben is jól ismert dr. Carolyn Howlett elnököt vezetésével.

Polly Laughland amerikai unitárius lelkésznőt, a nagymúltú Lexington város unitárius gyülekezte választotta meg lelkésziül. A beiktatás szertartásában közreműködött dr. Dana McLean Greeley concordi lelkész, egykori unitárius és IARF-enök is. Mindketten jártak hazánkban is.

Dr. Kovács Lajos püspök, az IARF elnöke az amerikai unitárius univerzalista egyház meghívására dr. Robert West elnök kíséretében 1977 áprilisában háromhetes előadói körúton vesz részt, és sok gyülekezetet látogat meg.

D. Martin Niemöller lelkész, volt heseni tartományi vezető püspököt 85. születésnapján Wiesbadenben szeretettel köszöntötték. A köszöntéshez mi is tisztelettel kapcsolódunk. Dr. Niemöller a második világháború alatt mint a német protestáns hitvalló egyház tagja, börtönbüntetést szenvedett. Eveken át munkálkodott az Egyházak Világtanácsának vezető testületében. Járt a Szovjetunióban és hazánkat is többször meglátogatta. Egyházi részről egyike volt az elsőknék, akik aktívan bekapcsolódtak a békéért való harcba.

Sigmond József, egykori székelyudvarhelyi lelkész 86 éves korában Kolozsvárt elhalt. Temetésén a szolgálatot Gellérd Imre lelkész végezte.

Bélyegsarok

ALFRED NOBEL

(1833—1896)

„Inventas vitam iuvat excoluisse per artes”

„Szép dolog az életet találekony művészetekkel nemesíteni.”

Ez a sor olvasható a Nobel-aranyérem egyik oldalán, mely Vergilius Aeneiséből való, a másik oldalán Alfred Nobel képe látható születési és halál dátumával.

Immáron 75 éve, hogy évről évre olvashatjuk a Nobel-díjasok névsorát, a huszadik század egyik legjelentősebb, legközismertebb díjának odaitélését.

A díj alapítója Alfred Nobel svéd vegyész volt. Alfred Nobel azoknak a fizikusoknak és atomtudósoknak az elődje, akiknek agyából az emberiség javát szolgáló ötletek pattantak ki. Nem tehetők felelőssé azért, hogy eredményeiket mások nem a jólét és a haladás, hanem a rombolás érdekében használják fel. A híres *robbanóanyag*, melyet Nobel *dinamit*-nak nevezett el a görög dűnamisz — erő szó nyomán, ipari célokra készült, bányák robbantására, vasutak és alagutak készítésére, természeti kincsek nyeresére és pusztító fegyverként csak úgy került felhasználásra, mint az atomenergia, amelynek célja ugyancsak az emberiség jólétének biztosítása, és nem a népirtás.

Mint ismeretes, Alfred Nobel hatalmas összegű alapítványának kamataiból évente ötféle olyan teljesítményt kíván jutalmazni, amelyek az emberiség fejlődését előbbre viszik. „Egy rész azé, aki a fizika terén a legfontosabb felfedezést vagy találmányt érte el;

... egy rész azé, aki a legfontosabb kémiai felfedezést vagy tökéletesítést érte el;

... egy rész azé, aki a fiziológiai vagy orvostudomány terén a legfontosabb felfedezést tette;

... egy rész azé, aki az irodalomban eszmei értelemben a legjobbat alkotta;

... egy rész azé, aki a legtöbbet vagy a legjobban működött közre a népek testvérségéért, az állandó hadseregek megszüntetéséért vagy csökkentéséért valamint a békekongresszusok megrendezéséért és követeléséért.

Kifejezett akaratom, hogy a díjak odaítélésében a nemzetiség kérdése fel ne merüljön, így tehát a díjat a legméltóbb nyerve el, akár skandináv az, akár nem.”

A Nobel-békedíj alapításában elvülhetetlen érdeme volt Berta Suttner írónőnek, aki Nobel figyelmét és érdeklődését a világbéke megvalósítására irányította. Berta Suttner a világméretű békemozgalomnak volt a legkiválóbb képviselője, és nevét „Le a fegyvert” című, 1889-ben megjelent regényével tette híressé, és ő maga 1905-ben szintén megkapta a Nobel-békedíjat. Nobel 1892-ben ezt írta Bertának: „Vagyonom egy részét arra szeretném fordítani, hogy díjat alapítsak. A díjakat az kapná, aki Európát az általános békéhez a legnagyobb lépéssel vinné közelebb.”

1901 óta évről évre kiosztják a díjakat. Kivétel csak néhány háborús év jelentett, amikor a bizottságok sem működtek — akaratlanul is szimbolizálva Nobel akaratát. A díjkiosztást minden év de-

cember 10-én, Nobel halálának évfordulóján tartják. A díjakat, az aranyérmeket és az oklevelet, fényes ünnepségek keretében egy időben osztják ki Stockholmban és Oslóban.

A Nobel-díjasok tábora ma már erkölcsi nagyhatalomnak számít, és világméretű eseményekkel kapcsolatban nemcsak hallatja hangját, de súlyánál fogva gyakran jelentős hatást is gyakorol kibontakozására. Így emelte fel szavát két unitárius tudós is a béke érdekében, akiket Nobel-békedíjjal tüntettek ki: dr. Albert Schweitzer és Linus Pauling.

Albert Schweitzer orvos, teológus, zenetudós, humanista filozófus, akinek életéről és munkásságáról lapunk e rovatában már szoltunk, 1952-ben kapta meg a Nobel-békedíjat.

Linus Pauling amerikai biokémikus, kétszeres Nobel-díjas tudós. A kémiai Nobel-díjat 1954-ben kapta „a kémiai kötések természetének kutatásáért, és a bonyolult vegyületek szerkezetének meghatározásáért a kvantum-mechanika alapján”. Nobel-békedíjjal 1962-ben tüntették ki, amelyet 1963-ban adtak át. A Nobel-békedíjjal kitüntetett tudós jelentős tevékenységet fejtett ki a békemozgalomban. Háborúellenes tevékenységét a második világháború után, a hirosimai és nagaszaki bombázás megrázó élményének hatására kezdte. 1946-ban kapcsolatba került Albert Einstein-nel és az atomtudósok Védelmi Bizottságának hét másik tagjával. Több mint száz cikket és tanulmányt írt a világbékéről és más témákról; jelentős könyve e témakörben a *No more War* (1962): Soha többé háborút! Az amerikai tudósok között ő kezdeményezte az atomhadviselés elleni tiltakozást. A nagy tudós ma az emberiség egyik legszörnyűbb betegsége, a rák ellen küzd. 1970-ben tette közzé „A C-vitamin és a hűlés” című írását, melyben először vetette fel, hogy nagy adag C-vitaminnal a rákos sejtek burjánzását is meg lehet fékezni. Linus Pauling a rák esetében — az általános véleménnyel egyezően — a különféle kezelési módok kombinációját tartja a legjobbnak; sebészeti módszerekkel, besugárzással, gyógyszerekkel, immunterápiával a beteget annyi rákos sejttől kell megszabadítani, amennyitől csak lehet, a szervezetét pedig el kell látni azokkal az eszközökkel, amelyek biokémiai egyensúlyának helyreállításához, majd természetes ellenálló képességének visszanyeréséhez és megerősítéséhez szükségesek. És e tekintetben véli fontos eszköznek a C-vitamint.

Alkotni, teremteni csak békében lehet. A világ jelenleg — durván számolva — kétpercenként egymillió dollárt költ fegyverkezésre. Évenként mintegy 300 milliárd dollárt. Fel sem lehet mérni, mit lehetne ezzel a pénzzel, s a vele lekötött termelő kapacitással kezdeni, ha sikerülne felszámolni a fegyverkezési hajszát. Mit jelentene az új energiaforrások kifejlesztésében, a Föld éhségövezeteinek felszámolásában, a betegségek, az irástudatlanság, a nyomor leküzdésében, valamennyi nemzet életkörülményeinek megjavításában. *Békében élni* — ez a magyar népnek és nekünk unitáriusoknak is a kívánsága a maga és a világ minden népe számára. Olvasóinknak bemutatjuk Alfred Nobel arcképét ábrázoló bélyeget, melyet a svéd posta 1946-ban adott ki.

Dr. Kiss József

Külföldi hírek

A marosvásárhelyi unitárius gyülekezet szép templomát renováltatta. A munkálatokat Kolcsár Sándor esperes-lelkész és gondnokságai vezetésével a hívek áldozatkészsége tette lehetővé. A templomavatási istentiszteleten nov. 28-án dr. Kovács Lajos püspök prédikált, agendát mondott dr. Erdő János egyházi főjegyző.

Megjelent a kolozsvári Keresztény Magvető 1976. évi első és második száma, a szokott gazdag tartalommal. Dr. Szabó Árpád teológiai tanár megkezdte doktori disszertációjának kivonatát közlését „A kumráni esszénus közösség jelentősége és hatása a kereszténység kialakulásának korára” címen. Mikó Lőrinc, egyko-

ri teológiai jogtanár életét és munkásságát Benczédi Pál hátramaradt dolgozata ismerteti. Dr. Erdő János teológiai tanár „Adatok az unitárius egyház püspökválasztási jogának történetéhez” c. értékes tanulmányt közöl. Számos hitbepeszítő tanulmány, szószéki és úrasztali beszéd teszi változatossá a nagymúltú folyóirat e számait.

Az IARF 1977 tavaszán az Amerikai Egyesült Államokban tartandó regionális konferenciáján Bostonban részt vesznek Dr. Andreas Rössler, stuttgarti lelkész és Raymond Oort holland protestáns lelkész.

HALOTTAINK

Id. Gyöngyösi Kálmán testnevelő tanár, országos kézilabda edző, 73 éves korában elhalt. Jan. 20-án temették Farkasréten. Özvegye és fia bánatában őszinte szívvel osztozunk.

Ranzenhofer Hugó, gyülekezetünk legidősebb tagja 95 éves korában elhalt. Febr. 2-án temették. Gyermekai és unokái gyászolják.

Szabó Kálmán 76 éves korában váratlanul elhalt. Gyülekezetünk egyik leghűségesebb tagja volt, aki igen ritkán hiányzott a vasárnapi istentiszteletekről és a bibliaórákról. Családjá gyászában őszinte részvételt osztozunk.

Mátéffy Zoltán gyülekezetünk több évtizeden át presbitere, istentiszteleteink állandó résztvevője 73 éves korában elhalt. Nagy részvét mellett temették febr. 19-én a rákoskeresztúri temetőben, Bajor János egyházi főjegyző és Huszti János lelkész szolgáltak temetésén. Özvegye és fia bánatában osztozunk.

Gál Gyula gyógyszerész — néhai dr. Gál Kelemen unitárius kollégiumi igazgató fia — 73 éves korában súlyos szenvedés után elhalt. Február 21-én temették Bencze Márton lelkész szolgálatával. Hátramaradottai és rokonai gyászában együttérzéssel osztozunk.

Benedek Károly megh. 1976. dec. 1-én, 67 éves korában.

Özv. Horváth Aladárné megh. 1977. jan. 13-án, 78 éves korában;

Dombi Árpád febr. 16-án, 77 éves korában;

Gábor Ilona, ny. tanítónő, buzgó templomjáró hívünk 1976. okt. 5-én elhalt. Hamvait a keszthelyi temetőben pihenő testvére sírjában helyezték örök nyugalomra.

Boldogok a halottak, akik az Úrban hálnak meg, ... mert megnyugosznak az ő fáradtságuktól, és az ő cselekedeteik követik őket. Jel. 14. 13.

UNITÁRIUS ÉLET

Laptulajdonos
a Magyarországi Unitárius Egyház

Felelős szerkesztő és kiadó:

Dr. Ferecz József

1055 Budapest V., Nagy Ignác u. 4.

Táv. : 113-094.

A szerkesztő bizottság tagjai:

Bajor János és Bencze Márton

Terjeszti a Magyar Posta. Előfizethető bármely postahivatalnál, a Posta hírlapüzleteiben és a Posta Központi Hírlap Irodánál (KHI 1900 Budapest V., József nádor tér 1.) közvetlenül vagy postautalványon, valamint átutalással a KHI 215-96 162 pénzforgalmi jelzőszámára.

Evi előfizetési díj 36,- forint

Külföldre évi 44,- forint.

INDEX: 25.842

77.2714/2-01 — Zrinyi Nyomda, Budapest

HU ISSN 0133-1272

Felelős vezető: Bolgár Imre vezérig.